

ADU

Nr. 34

25. August 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI

HAAPSALUS, KARJA T. 3.

J. SAAR

NAROOVA - JÕESUUS,
MEREKÜLA TÄNAV 32.

TALLINNAS, NARVA MAANTEE NR. 19.

ALATI SUURES VALIKUS ELEGANTSSED VIIMASTE
MOODIDE JÄRELE VALMISTATUD DAAMIDE KLEIDID,
KOSTÜÜMID, MANTLID, PLUUSID JNE.

VALMIS JA TELLIMISTE JÄRELE, TÖÖ OSAVATE MEISTRITE JÄREL-
VALVEL, KIIRE JA KORRALIK. HINNAD VÄLJASPOOL VÕISTLUST.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus «PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemale võima-
luslega sisseseatud

trükkida

Kõige suuremad ja täie-
likumad rotatsioon-
masinad, kiirpressid
ja ladumasinad. Kõige
müümekesem trükitäh-
tede valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

Kõige täielikum, mood-
sate abinõudega töötiav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata
hästi, kõige kiiremini ja
korralikult kõiksugu
graafilisi töid ja võib
sellel alal oma täiesti
uue sisseseade tõttu pa-
remate väljamaa selle-
kohaste ettevõtetelega
-- julgesti võistelda --

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

MAAKERA ÜRGJÕUD.

(RECLUS, SOUPANI JA SUESSI ANDMETEL.)

Harilikku inimest huvitavad loodusjõudude avaldustest kõige rohkem need, mis talle hirmu ning hävitust toovad ja mille vastu ta jõuetu on võitlema, nagu — maavärisemised, tulepurskamised, äike.

Üldiselt ei ole äärmistel, katastroofilise iseloomuga nähtustel inimliku kultuuri loos kuigi suurt tähtsust. Et Vesuv või Etna aegajalt tuliseid aineid armastavad välja ajada, et mõningatele maavärisemistele terved linnad ohvriks on langenud, see asjaolu ei tingi inimkonna arenemises, ühiskondliku korra kujundamises ja majanduselu järjestamises peaaegu mitte midagi.

Riikide ja rahvaste saatuse määravad vaid püsiva iseloomuga üldtegurid: mannerite iseloom, kliima, vete (merede, järvede, jõgede) jaotus maakeral. Kuid ometi tohivad ka erandlikud nähtused meie tähelepanu kõita, kui mitte muuks, siis vähemalt inimlike teadmiste hulga rohkendamiseks. Nii näituseks ei saa keegi salata, et tuld purskavate mägede uurimine maakera tekkimise ning arenemise mõistmiseks hulga kasulikke näpunäiteid on annud.

Kindlas äratundmises, et inimene ainult vaatlemise ja vaatlemisel omandatud andmete üldsustamise teel enda vahekorda looduse vastu teadlikult määrata suudab, milline toiming ainuüksi ongi kõige kultuuri alus, tahetakse ka nende pealiskaudsete ridadega aidata kaasa populaarsete teadmiste laialikandmisele, kuna siin eriti tuld purskavate mägede tegevus vaatlemisele võetakse. Sarnane kirjutus on seda enam õigustatud, et meil just tänava suvel maakera vulkaanilisest tegevu-

sest hulk sõnumeid kõrva puutus — Lõuna-Ameerikast, Jaapanist, Itaaliast ja nüüd lõpuks ka Rumeeniast, kus viimase saja aasta jooksul tuld purskamisest nii hea kui mitte midagi enam ei teatud.

Mis on tuld purskav mägi?

Tuld purskavaks mäeks (vulkaaniks) nimetatakse sarnast kohta, kus maakera sisemusest olgu kas alati või aegajalt (perioodiliselt) tuliseid aineid — metallisulatist (laavat), põlevat tuhka, mitmekesiseid gaase ja auru välja voolab. Keevavee allikaid ja fontääne, samuti ka mudapurskamist ei arvata maakera tuld purskava (vulkaanilise) tegevuse hulka.

Sõna „mägi“ näitab, et tuld purskamine (laava, gaaside, tuha ning auru esiletungimine) sünnib peaaesjalikult (väheseid erandid tuleb ette) mäe kaudu, mille harjal kas üks või ka mitu sügavat auku (kraaterit). Tuld purskamine ja mägi on meie ettekujutuses nii seotud, et üht ilma teiseta raske on endale ette kujutada.

Välise kuju poolest jagunevad tuld purskavad mäed kahte liiki: 1) teravad trehtrikujulised (koonused), mille tipul enamasti üksainus avaus (kraater), ja 2) lausked kuplitaolised, kahe ning veel rohkemagi kraaterite (aukude) arvuga. Sekka satub, muidugi, vahemisi ja crandlisi tüüpe, nagu kahe ja kolme peaga mäed, kühmulised kujundused, ühepoolsed ja hulk muid.

Üldiselt on aga tuld purskava mäe kuju imestusvääriliselt õige, vormipärane, sümmeetriline ja nagu tähendatud — kas trehtri-

või kuplitaoline. Kõrguse poolest ei oma tuldpurskavad mäed mingit üldtasa: nad võivad ulatuda pealepoole pilvi, aga võivad tõusta ka ainult mõne saja meetri kõrguseni.

Nagu välise kuju poolest, samuti jagab teadus vulkaane ka ehitusmaterjaali poolest kahte liiki: 1) massiivsed ja 2) kihilised. Massiivsed vulkaanid seisavad koos angunud laavast (metall ja kivi) ning kannavad lausket kuju. Nende otsa on võrdlemisi kerge ronida.

Kihiline vulkaan tõuseb teravana taevasse. Ta küljed on järsud, ta vorm aga laitmatu. Kihilised vulkaanid seisavad koos tuhast, angunud laavast ja mudast, misjuures need ained sagedasti reeglipärasel järjekorras vahelduvad. Sarnane kihiline ehitus iseloomustab vulkaani tegevust, andes tunnistust sellest, et vulkaan oma järjekorralistel purskamistel peasjalikult ainult teatud ainet välja heidab.

Tuldpurskava tegevuse poolest jagunevad vulkaanid tegevateks ja kustunuteks. Tegev vulkaan on see, mis olgu kas alaliselt või vähemalt mõnede aastate järele enda seesusest iseloomulikke vulkaanilisi aineid esile paiskab. Millal vulkaani „kustunuks“ lugeda, selle kohta ei saa teadus ühtki täpset mõõdupuud anda. Tuntakse küllalt juhtumisi, millal kustunuks peetud vulkaan järsku uuesti tegevaks sai. Üldiselt arvatakse, et vulkaani siis teatud õigusega kustunuks võib lugeda, kui ta viimase saja aasta jooksul enam pole rahunutusse sattunud.

Maakeral leiduvate vulkaanide arv pole kindlaksmääratav, sest tekivad järjest uued vulkaanid ning suluvad kas ajutiselt või jäädavalt vanad. Tuntud geoloog Neumaier nimetab üldse 355 tegevat vulkaani. Pärastised uurimised ja teadete kogumised näitasid aga, et see arv liig väiksena on võetud. Nüüdsete andmete järele ulatub töötavate vulkaanide arv üle neljasaja, sealjuures Filippiini, Molluki ja Sundi saartel üksi üle viiekümne. Kõige rikkamad on vulkaanide poolest Kurilli saared ja Jaapani saarestik. Euroopa vulkaanidest on kaugelt suurem hulk juba kustunud.

Mida „purskavad“ mäed?

Jämedates joontes võib kõiki neid aineid, mida vulkaan töötades sügavusest pinnale heidab, kolmesugusteks jaotada: gaasid, vedelikud ja kõvad ained. Ühtlasi näitavad tähelepanekud, et seda kolme liiki ainete väljaheitmine teatavas järjestikus sünnib, mis vulkaani tollekordsest tegevusajast, intensiivsusest ning soojusest (temperatuurist) tingitud. Algul tormavad gaasid esile, siis tuhk, liiv, kivid ja

kõige lõpuks sulametallide segu (laava), mis varsti angub ning vahest kivi, vahest raua- (terase-, vase-) taolise ilme omandab.

Gaasitaoliste väljapurskete hulgas seisab esimesel kohal lihtne veeaur. Charles St. Devillier arvamise järele sisaldab kraaterite „suits“ tervelt 0,999 osa vett. Kui sellekohaseid väljarehkendusi tõeks võtta, siis heitis Etna 1865. a. tegevuspäevil iga laenguga 60 kuubikmeetrit vett õhku. Kuna laengud aga tervelt saja ööpäeva vältusel keskmiselt iga nelja minuti järele kordusid, siis peaks arvama, et Etna üldiselt 2.160.000 k.-meetrit vett auru näol õhku heitis. Oleks see vesi ojana voolanud, siis poleks see enam sugugi oja olnud, vaid väheldane jõgi, mis igas sekundis 250 liitrit vett annab.

Veeauru kõrval hingab kraater tublisti iga-suguseid kemikaaliid. Seal oleks nimetada eestkätt kloorvesinikku ja muid kloorühendusi. iseäranis kaalumi, natriumi, raua, vase, tsingi, tina ja margantsiga. Väga harilikud on veel väävelvesinik (SH_2); väävlihapend ($\text{SH}_2 \text{O}_3$); ning ammoniumi ja naatriumi väävliühendused. Stromboli ja Etna heidavad oma tuldpurskamistel rohkesti söehappe naatriumi ja boorhapet. Kraaterite ümbruses kattub pind harilikult keedusoolaga, mille poolest merivesi nii rikas. Viimasel ajal on ka raadiumi sisaldavus tuldpurskamise jäänustes kindlaks tehtud.

Valitses kord arvamine, et iga kraater ise-suguseid gaase hingab. Nüüd on teadlased kindlaks teinud, et kõigi kraaterite gaasid otsatu mitmekesised on ning teatud gaasi tekimist ainuüksi kuumuse järg tingib. Purskamise algul heidab kraater rohkesti aineid taeva alla — keedusoolast söehappeni. Kuumuse alanemisel alla 200° tõuseb õhku rohkesti ammoniumi ühendusi. Purskamise lõpupoole, mil kuumus enam üle 100° ei ole, tõusevad peasjalikult ainult söehappe gaasid ning veeaur.

Laava kujutab enesest mitmekesiseid maakeri kihte sulatatud olekus. Seguna leidub seal lupja, magneesiumi, soodat. Raua protsent on laavades sagedasti äärmiselt suur, nii et laavajõgi otse sulatatud rauajõeks võib pidada. Ka tina ning vask pole kaugeltki haruldased.

Veel 19. aastasaja algul arvati kindlasti, et laava allikaks kõigi tuldpurskavate mägede juures on üks ning sama maakeras leiduv ürgaegne sulatis — maakeri tuline sisikond. Pärast tuldi aga tähelepanekute varal otsusele, et isegi ühe raiooni tuldpurskavatel mägedel nähtavasti eri laavaallikad peavad olema, mis muuseas sellest selgub, et teatud kraateri tegevuse ajal naaberkraater vähematki rahunut

ei tarvitse avaldada. Nii näiteks võib Vesuv Etna töötamise ajal täitsa vaikne olla. Havai saarel ei võta Killaueia kraater peaaegu mitte kunagi peakraateri tegevusest osa. Samuti on peakraater Killaueia töötamise ajal vaik. Kummagi vahe on ainult 20 kilomeetrit suur, kuid ometi on mõlemal kraateril väga

Kraater töötamas.

Ei ole nimetada ühtki muud loodusnähtust, mis jõukülluse, värvirikkuse ja suuruse poolest tuld purskava mäe tegevusele väärriks. Siin ühineb koguilmes maavärisemine, torm, äike, sadu. Lisaks veel tulesambad, põlevad jõed.

KRISTLIKU RAHVAERAKONNA ESITAJAD II. RIIGIKOGUS.

1) O. Amberg, 2) H. Bauer, 3) V. Linnamägi, 4) Joh. Märton, 5) Joh. Luur, 6) H. Anniko, 7) L. Raudkepp, 8) J. Lattik.

iseloomulik laava kokkusead, mis erinevast algallikast tunnistust annab.

Õige üldises kokkuvõttes võib küll tõeks öidada, et teatud raiooni tuld purskavus perioodilist iseloomu kannab, kuid see ei olene enam laavaallikate ühtlusest, vaid ühtlastest kliimalistest tingimustest. Igatahes on lõpulikult kõrvale heidetud mõte, nagu kujutaks kraaterid enesest „õhuauke“, mille kaudu maakera „hingab“, et mitte pakitsevate seesmiste tulde käes lõhkeda.

leegitsevad hooned ning metsad, pilkane pimedus. Hirm kangestab inimesi ja loomi.

Purskamise eel kostavad mäepõuest harilikult kõuekärgetuste laadilised mürinad. Maapind kõigub, tihti ka käriseb. Siis ilmub kraateri kohale hiigla aurusammas, mis laiali lagunedes päikese matab. Sähvivad välgud ning kõmised kõu. Sajab musta — sõe ning tuhaga segatud — vihma. See uhub oma teelt, mis iganes ette juhtub, uuristab hoonealused ja ummistab madalamad kohad.

Samal ajal sülitab kraater vahetpidamatult uusi sambaid, milles aur, tuli, kivid ning liiv segamini. Tihti tekib mäe kohale põlevatest gaasidest tulemeri, mis tuules sinna ja tänna paindub. Selle keskel vuhisevad õhku vulkaanilised pommid, keerlevad suitsusammastikud ning lendavad kivid. Viimaks rebestub laava olgu kraaterist enesest, nagu ülekeevast katlast, või uuesti tekkivatest mäepragudest. Sädeleva, kihiseva, suitseva jõena laskub see mäekülgi mööda alla. Kogu ilm mattub mühinatesse, kõuekärgatustesse, tulesajusse.

Kuna juba üksainus suurem tuld purskamine kirjeldamatu hulgast erinähtustest koosneb, siis on võimatu maalida mingit üldpilti kõigi kraaterite tegevusest. On mõeldav ainult mõnede tähtsamate tuld purskamiste kirjeldamine. Üks vanem sellelaadiline kirjeldus on meile pärandatud veel Pompeij ja Herkulanumi hukkumise päevilt, nimelt Rooma teadusmehe Plinius-noorema sulest.

Tähendatud tuld purskamine oli 79 a. p. Kr.

Plinius, kes sündmuse otsekoheseks pealtvaatajaks oli, kirjutab muu seas: „24. aug. umbes kell üks päeval ilmus Vesuvi kohale ebavalik pilv. Ta tuletas meele suurt puud, nimelt mändi, kuna selle tüvi tugevana taevasse sirgus ja siis okstena laiali lagunes. Natuke hiljem hakkas tuhka ning mullatükke sadama. Meri taandus kallastest. Vesuvist tungisid paiguti laiad tuleleegid nähtavale ja tõusis taevasse kohutav tulesammas, mille hiilgus ümbritseva pimediku tõttu iseäranis hele näis. Maavärisemine muutus järjest tuntavamaks. Kraater hakkas kive ning nõge puristama, nii et nõepilv ilma pilkase pimedikuga lõi. Seda pimedikku ei saanud võrrelda öise pimedikuga. Ta tuletas pigemini tuba meele, kui selles tuled äkki kustuvad. Taevast langeva tuhahulk oli nii suur, et isegi mitme kilomeetri kaugusel Vesuvist inimene tihti püsti pidi tõusma ning koorma enesest maha raputama, sest muidu oleks ta enda alla matnud“. Laava vool ei olnud tolle tuld purskamise ajal vist mitte iseäranis suur. Pompeij ja Herakulanum mattu-

sid tuha ning prügi alla, mis veega segunedes kõvaks massiks muutus.

Järgmine suurem tuld purskamine Vesuvil oli 1631. a. Tollest ei ole usaldatavat kirjeldust järele jäänud. Põhjalikult kirjeldab aga Vesuvi 1794. a. tuld purskamist, mis kahtlemata ka üks suurematest oli, Saksa geoloog Leopoldt Buch. Käesoleva artikli raamid ei luba seda kirjeldust tõlkida. Tähendame ainult, et tollekordne tuld purskamine suure maavärisemisega algas, mis kogu Campagnas pinna otsekui mere lainetama pani. Äkitselt tõusis taevasse tule ning kiirgavate gaaside sammas. Vesuvi tippu, kraateri kõrvale, oli lõhe tekkinud. Sellest hoovas laava. Suits, tuli ja aur tõusis pealepoole pilvi ning valgus mitmesse külge laiali. Laavajõed möllasid ümbruskonna metsades ja langesid osalt merre, mis mitmete kilomeetrite ulatuses otsekui katal kees. Suurem laava vool, mis muuseas Torre del Greco küla ühes elanikkudega hävitas, oli 2000 jalga lai. Üldse voolas tol korral rohkesti laavat, kuna tuha ning muda sadu iseäranis kohutav ei olnud.

Dr. Guno,

oli Saksa riigikantsler umbes pool aastat, kuni viimase kriisini.

Sama võiksime ka Vesuvi ning Etna viimaste aastate purskamise kohta öelda: nad on olnud laavarikkad, kuid mitte väga hävitavad, sest nagu Pompeij hukkumisloost nägime, võib põlev tuhk ning mudasadu hoopis suuremaid hävitusi korda saata kui laava. Tänavune Etna purskamine oli „järjekorraline“, mõõdukas.

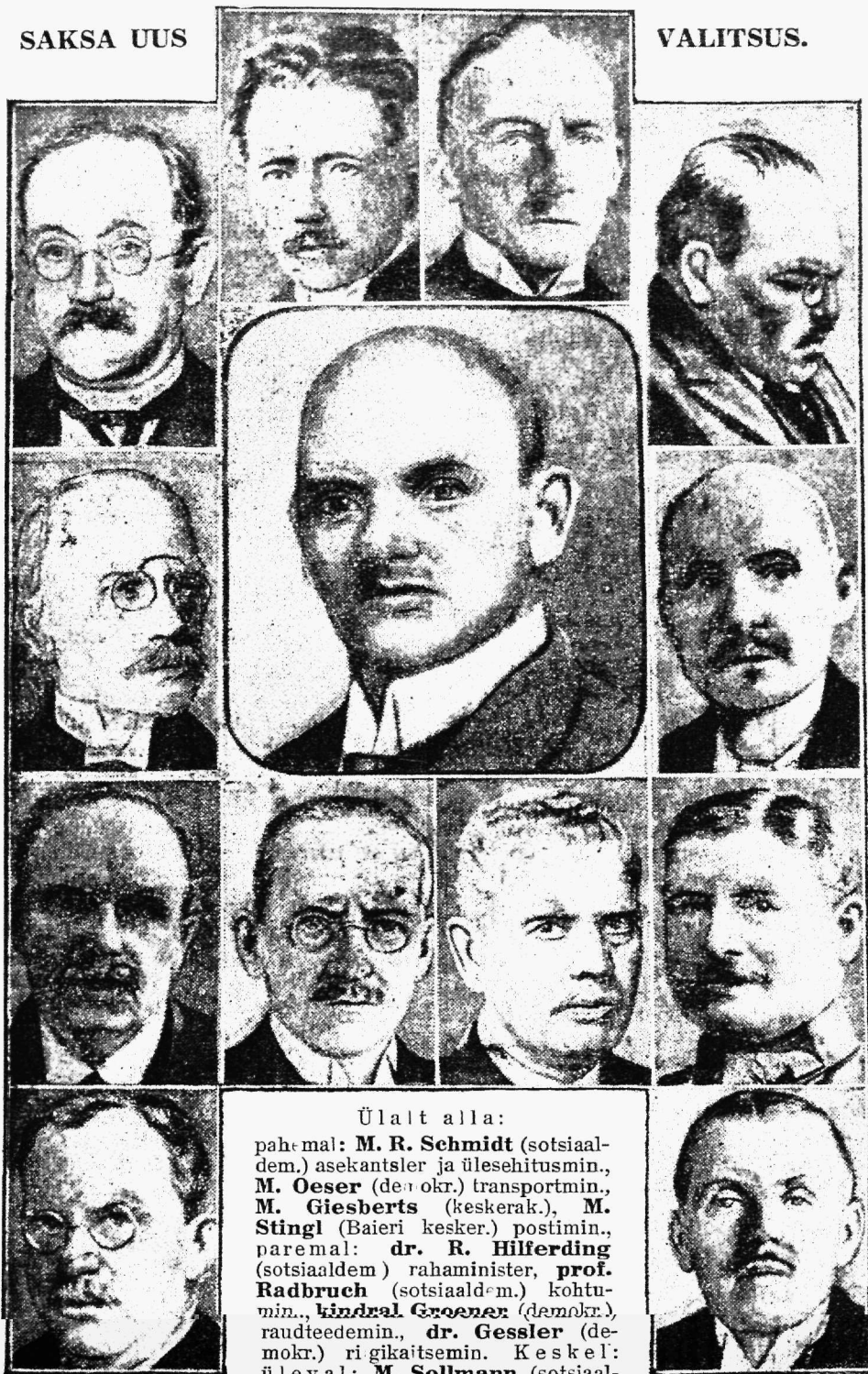
Laava hoovab maad mööda mäest alla ja tema liikumiskiirus pole suur. Inimesed võivad enamasti alati ära põgeneda, kui nad meeleskindluse alles suudavad hoida ja kui mõni takistus, näit. sildade purunemine või muud sarnast, nende eest teed kinni ei sulu. Suuremad inimohvrid järgnevad harilikult siis, kui laava oma esialgset sihti muudab ja mõnda kalju seina eest ära surudes kaitsetule külale või linnale just siis peale tormab, kui elanikud end juba väljapool hädaohtu arvavad viibivat. Nii oli lugu muuseas Torre del Greco külaga.

Tänavune Etna purskamine ei nõudnud üldse vist inimohvrid; küll aga hukkus palju varandusi laavas.

Vulkaanide uurijad on võrdlemisi hästi laa-

SAKSA UUS

VALITSUS.

Ülaist alla:

pahemal: **M. R. Schmidt** (sotsiaaldem.) asekanstler ja ülesehitusmin., **M. Oeser** (demokr.) transportmin., **M. Giesberts** (keskerak.), **M. Stingl** (Baieri kesker.) postimin., paremal: **dr. R. Hilferding** (sotsiaaldem) rahaminister, **prof. Radbruch** (sotsiaaldem.) kohtumin., **kindral Groener** (demokr.) raudteedemin., **dr. Gessler** (demokr.) riigikaitsemin. Keskel: üleval: **M. Sollmann** (sotsiaaldem.) sisemin., **von Raumer** (rahvaerakondl) majandusminister.

Keskkoahas: **dr. Gustav Stresemann** (rahvaer. juht) kantstler ja välismin., all: **dr. Luther** (kesker.) tootlusmin., **dr. Brauns** (kesker.) tööminister.

SAKSA UUS RIIGIKANTSLER DR. STRESEMANN.

Saksamaal on valitsuse eesotsas uus mees: Dr. Gustav Stresemann. Ta on üks nooremaid riigipäeva liigetest. Sündinud 10. mail 1878. a. Berliinis. Ülikoolis õppis rahvamajandust, esiteks Berliinis Schmolleri, pärast Leipzigit professor Bücheri juhatusel, kuuludes uuendusmeelsetesse korporatsioonidesse Neo-Germania'sse (Berliinis) ja Suevia'sse (Leipzigit), kusjuures akadeemilise noorsoo hulgas esines uuendusmeelse liikumise lipukandjana, näidates end juba seal julge ja targa võitlejana. Oma eriaine kõrval oli suuresti huvitatud kirjandusest, milline huvi ka praegu on jäänud Stresemannile salajaseks armastuseks. Kuid on arusaadav, et sest veel ei jätku nii teguvõimsale iseloomule, nagu Stresemann. See nõuab tegevust, nõuab tööd, nõuab võitlust. Ja noorel poliitikeril õnnestus ka pea näidata, mida suudab. Ülikoolitööd lõpetades astus Stresemann Saksi tööstusliitu. See organisatsioon, mis praegu Saksamaal on kõige tugevamaks tööstusesituseks, ühendades endas kogu suure Saksi tööstusala, oli tookord alles väike ühing, kes Saksi maapäeval tavaliselt vaikija-osa etendas ja konservatiivsele põllumajanduserakonnale vaba voli andis käskida ja toimida. Noor tuli- pea Stresemann aga muutis varsti asjad ümberpöörduks ning lühikese ajaga oli ta suutnud luua tööstusliidule seisukoha, mis selle kohane. Samuti võitles ta Saksi tööstusele rippumata Rheini-Vestfali ülivõimu alt, kes oli harjunud mängima käskija-osa kogu Saksamaa tööstuse üle.

Aastal 1906 valiti Stresemann 364 häälega 513 häälest Dresdeni linnasaadikuks riigipäevale. Kuid juba samal aastal läks riigipäevalaiali. Stresemann sai nüüd võidu seni sotsiaaldemokraatidele kuuluvast valimisringkonnast Annabergis. Pea aga kaotas ta jälle ja alles mitmete ebaõnnestumiste järele läks tal korda uuesti pääseda riigipäevale a. 1914, astudes rahvus-vabameelsesesse rühma. Partei liider Bassermann märkas kohe noore rahvasaadiku andekust, ja, talitades koguni vastupidiselt teis-

tele poliitikameestele, kes umbusklikud igale uuele juuretuliijale, lükkas ta paljutootavat algajat ikka enam ja enam esiplaanile, nii et Bassermann surma järele a. 1917 Stresemannist sai erakonna juht, olgugi et ta oli kõige nooremaks riigipäeval.

Siis tuli sõda. Stresemann oli maadevõitmispoliitika vastane, ta polnud ka nende hulgast, kes vastupanematult allusid vägede ülemjuhatause igasugustele käskudele. Ludendorffi raamatus leidub Stresemanni iseloomustav kiri, kus ta Saksa vägede ülemjuhatajale tungivalt soovitas talitada võimalikult käsikäes riigipäeva ja valitsusega.

1918. a. kokkulangemine tabas ka rahvusvabameelset erakonda. Ta lagunes. Pahem tiib ühines Rihteri vabameelsetega demokraatlikuks parteiks, kuna parem tiib, liitudes konservatiivsetega, moodustas Saksa rahvusliku erakonna.

Stresemann, kes ei kaldunud ei paremale ega pahemale, jai püsima üksi. Ainult Riesser jäi talle saatjaks. Kuid ometi läks Stresemannil korda enda ümber koondada rühma, millesse juba 1920. a. kuulus 64 liiget. Saksa tööstuslased on suuremalt osalt kogunenud tema ümber, ja olgugi, et nad ka praegusesse parteisse on toonud kaasa lahkheliseid, on erakonna energiline juht seni siiski osanud lahendada kõik vaidlusküsimused. Kui aga hiljutisel kriitilisel päeval uuesti üles kerkisid mustad mälestused 1918. a. novembrikuust, oli kogu Saksa parlamendis ainult ühe kui päästja nime kuulda: Dr. Stresemanni. Sotsiaaldemokraadid ei teadnud nimetada kedagi teist, samuti demokraadid ja isegi rahvuslased jäid leplikult vait.

Suhetes Prantsusmaaga on Stresemann püüdnud esineda mõõdukana. Tema tegevuskava selgub ta kõnedest, kus seletab, et oma ülesandeks peab, peajasjalikult üles upitades Saksa majanduse ja tööstuse ning stabiliseerides Saksa marga, tasuda suure võla, mille järele alles võimalikuks saaks edaspidine võitluse jätkamine.

va liikumise iseloomu tundma õppinud. Vilunud silm määrab varsti nii laava liikumise kiiruse, kui ka ta võimaliku sihi. Kraaterist väljatungimise silmapilgul on laava täiesti vedel ning võib sama kiirelt edasi voolata, kui vesigi järskudel kohtadel. Nii näiteks liikus Vesuvi laava 1805. a. kuulmatu kiirusega — 20 meetrit sekundis. Havaia saare kuristikudel on täielikke laavakoski nähtud, mis ainsa tunniga 10—30 kilomeetrit edasi jõuavad. Sarnane kii-

rus on täiesti erandlik. Harilikult ei liigu laava rutem, kui 1 kuni 5 kilomeetrit tunnis.

Ühtlasi on laaval omadus ruttu jahtuda. Pealmine kord kattub tugeva koorega, mille all palav jõgi ise ikka edasi voolab. Sarnaseid põrgujõgesid mööda käivad inimesed sama vabalt kui meie talvel jääd mööda rändame. Iseäralikku kuumust ei tundu, sest jahtunud laava on halb soojuse edasisaatja.

Ent häda kui sarnasesse laavajökke vesi sa-

tub. Momentaalselt tekkiv aur purustab kõik. Nii juhtus 1843. a. Etna tuldpurskamise ajal Bronte küla juures raske õnnetus. Laava alumine ots tungis tühjendamata jäetud tsisterni. Tekkis hiiglapall, sarnane sellele, mida lapsed

seebivahust puhuvad. Too lõhkes dünamiidijõuliselt, purustades majad, puud, kaljud. Enam kui 600 inimest hukkus hirmsas põrutuses. Ka haavatute arv ulatus üle kuuekümne. (Järgneb.)

KATKINE KRUUS.

J. Parijõg'.

Emä ostis räbalakaupmehelt ilusa valge kruusi. Ütles, et see on ilus kruus, et sellest on hea kohvi juua ehk jälle hea piima lauale tuua.

Kui emä välja läks, võtsime meie Joosepiga kruusi kapist välja ja hakkasime vaatama. See oli ikka ilus kruus, pilt peal: seal oli üksteist hane ja mees, suur vits käes. Hanedel olid pikad kaelad ja üks hani teiste taga oli pisikene. Pildi kõrval oli veel Vene-, või Saksa- või teä mis keele salm.

Mina ütlesin, et: — nüüd mina küsin emä käest selle kruusi omale ja hakkän siit jooma.

Joosep ütles: — No vale. Ei emä seda sulle anna, sellest joob isa, ehk jälle — kui küla-inimesed on.

Siis Joosep ütles veel:

— Ma näitan, kuidas kaupmehed proovivad, kas kruus terve.

Tema pani kruusi pihu peale ja lõi sõrmenukiga külge, aga kruus ei teinud mingit häält. Siis võtsin mina ise ja proovisin. Esiteks ei teinud ka häält, aga kui ma kõvemini lõin, siis tegi küll häält, et on terve. Aga kui ma veel kõvemini tahtsin lüüa, kukkus kruus maha ja läks katki.

Mina ütlesin: — Jumal küll!

Joosep ütles: — Aga sa nüüd emä käest saad.

Ja siis hakkas Joosep nutma. Mina korjasin tükid ära ja viisin sahvri kapi taha nurka ja ütlesin Joosepile, et: — ära sa emale kaeba.

Siis mõtlesin, et mis nüüd saab, et kuis ma emale ütlen, et peksa ei saaks. Või viskaksin tükid ära ja valetaksin emale, et ei teagi kus kruus? Aga kui Joosepiga pahaseks saame, siis tema ikka ütleb. Ja valetada ei tohigi. Oh Jumal, Jumal küll!

Nüüd mina mõtlesin ühtelugu kruusi peale. Ei tahtnud süüa ega kedagi. Emä ütles, et: — mis sul on, et süüa ei taha, kas oled haige? et: — ma toon võileiba. Aga mina ei tahtnud midagi.

Ja kui vanaema peale sööki õhtupalvet luges, siis mina ka palusin tasakesti, et: — armas Jumal, kuis sellega saaks nii... et ma emä käest peksa ei saaks.

Kui juba asemel olime ja tuli kustunud oli,

ütles Joosep: — Kas nüüd hakkame selga kratsima? Meie kratsime ikka igal õhtul teineteise selga; hea on. Aga täna mina ei tahtnud. Ütlesin vaid: — Oh Jumal küll, kuis selle kruusiga ikka saab!

Joosep ütles: — Oleks kohe niisuke hall vanamees, paluks seda, see nõiuks terveks.

Mina ütlesin: — Jaah, ei ole jälle. Ega tea. kas hall vanameeski saaks. Mina palusin Jumalatki. Aga Jumal teeks küll terveks, kui tahaks.

Siis mina palusin veel tasakesti ja ütlesin Joosepile, et homme lähen isaga kiriku ja palun veel. Siis ehk teeb terveks. Süda valutab ikka kaua veel, siis jäin magama.

Hommikul palusin isa ja isa võttiski minu kiriku kaasa. Joosep tuli kopli kase saadik sõitma ja kui saanist maha läks, ütles: — no saab siis näha.

Kirikus ma kohe ei palunud. Esiteks ikka vaatasin, kuidas kirikherra altariaias luges ja laulis. Siis, kui kirikherra kantslisse tuli, palusin tasakesti:

— Armas taevane isa Jumal, mina palun, et kui mina koju tulen, et sina teeksid selle katkise kruusi terveks. Siis mina oleksin ühtepuhku hea laps. No tee nüüd, no mis see sul oleks. Siis ma ei räägiks millalgi emale vastu ja õpiksin pähe kõik meieristi õpetuse ja selle pika ka, kus ikka pühast vaimust... ja hagu murraksin pliidi alla ja seale raiuksin igal õhtul kartulid. See katkine kruus on sahvris kapi taga nurgas, kust Joosepi papist hobuse üles leidsime. Mina palun, tee nüüd, siis mina ei saaks emä käest peksa. Nüüd ja igavesti. Aamen.

Siis mina enam ei palunud, mõtlesin aga palvet ja olin veel tükk aega põlvili.

Siis tõusin üles.

Kohe minu lähedal palus ka üks naine ja nuttis ise. Mina mõtlesin, et ei tea, kas tema tegi ka midagi katki või on laps haige. Kui meie Joosep haige oli, siis emä ka nuttis ja palus.

Mina küsisin tasakesti isa käest:

— Ei tea, miks see naine palub, kas on laps haige või tegi midagi katki?

Isa ütles: — Mis? Kes? Ei tea. Ära räägi nüüd, palu sina ka.

Mina ütlesin õige tasakesi isale kõrva sisse: — Ma ju palusingi.

Aga mispärast ma palusin, seda ei öelnud. Isa ütles:

— No hea küll. Ole nüüd tasa, kirikus ei tohi rääkida. Kuula siis, mis kirikherra räägib.

Mina hakkasin kuulama, aga kirikherra ei rääkinud midagi Jeesusest; rääkis hoopis muud. Siis küsis: — Kuidas on sellega lugu? Kaks korda küsis kõvasti ikka: — Kuidas on sellega lugu? kuidas on sellega lugu? Siis rääkis jälle muud.

Aga see naine nuttis ikka edasi. Nüüd sain mina aru küll, et tema sellepärast ei nutnud, et midagi katki tegi: tema ise ongi ema; keda ta kardab. Temal oli kohe suur kokkukeeratud silmirätik kaasas, sellega ikka pühkis silmi ja pani vahest suu juure. Aga igakord, kui suu lahti tegi, siis oli hammaste vahel süljest justkui peenikesed niidid.

Siis mina vaatasin, kas isa ka palub, aga ei saanud aru. Jutlus oli ikka pikk, pikk. — Kiriku lagi on kõrge ja kividest ja sedasi... kumer. Mina mõtlesin, et kui meie toal ka niisuke lagi oleks, siis ei saaks ema midagi lae vahele panna. Ja vitsa ei saaks ka panna. Toogu siis igakord õuest. — Kirikherra ei ole ühes kohas paigal, kui jutlust peab, käib ikka vahest altariaias ja vahest kantslis ja vahest

seina ääres istumas. Aga kui vanaema õhtupalve-raamatust õhtupalvet loeb, siis on ühtelugu ühes kohas paigal. Nüüd mina teen ka nii, kui vanaema palvet loeb: esiteks olen plüüdi ees, see on altariaed; siis lähen ema sängi, see on kantisel.

Kui jutlus lõppes, siis mina otsisin isale lauluraamatust numbri järele laulu üles — sadakaksteist oli, — ja pärast tulime välja.

Isa otsis kirikulagedalt rahva hulgast Kalmu tädi üles, rääkis juttu ja küsis, kas nende mehed käivad metsas. Tädi küsis jälle, et kas meie lehmad tilguvad veel ja saatis meie rahvale palju terviseid. Siis saime Mürgi onuga kokku, ja see saatis ka terviseid.

Ja siis hakkasime tulema. Teepeal mina ikka mõtlesin: ei tea, kas on nüüd terve või ei ole. Kas on ka nii terve, et ei tunnegi või on katkiminemise kohad tunda. Küll on see Jumal ikka vägev, temal on ükstapuhas mis, kõik teeb terveks. Tema saaks Joosepi papist hobusegi terveks ja otsiks minu noagi üles. Teine kord palungi sellepärast.

Kopli kase juures oli Joosep vastas ja ütles:—Ei kedagi. Lõuna ajal veel ei olnud terve.

Minul hakkas süda jälle valutama. Mina ütlesin: — No! Sa valetad. Mis sa läksid enneaegu vahtima!

Kodus läksime kohe sahvri vaatama. Mina tõmbasin tasakesti kaltsu eest ära — Jumal küll, ikka oli katki!

K I S M E T *).

IDAMAA LEGEND. HANS REITERI JÄRELE.

Targa ja õiglase kaadi Hasan-Bedr-ed-Dini juure tuli habemeajaja Ali ja tõstis kaebuse rätsepp Kafuri vastu.

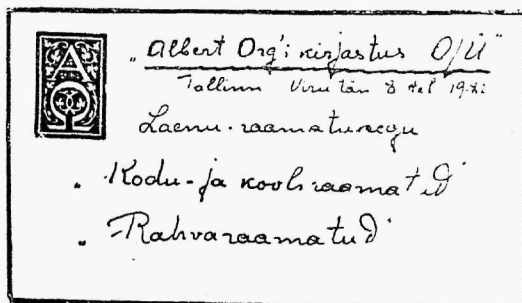
„Tea, oo tark ja õiglane kaadi,“ kõneles ta, „laenasin rätsepale uue kruusi; ettevaatamatusest lõhkus ta tema ja ei taha nüüd kahju tasuda.“

„Oo tark ja õiglane kaadi,“ vastas Kafur, „Ali peab mind süüdlaseks ettevaatamatuses. Kuid teisest küljest oli ometi Kismet, kruusi saatus, et kruus eile tuhandeks killuks pidi purunema. Oleks Alil kruus eile kodus olnud, siis oleks tole saatus täide läinud tema juures. Seepärast on ebaõiglane mind kahjus süüdlaseks pidada.“

Kaadi süvenes hetkeks järelmõtlusse, siis sõnas ta kaebelusele: „Igatahes oli see kruusi Kismet, et ta eile tuhandeks tükiks pidi purunema. Seepärast jäägu kõrvaliseks, kas sa hooletult toimisid. Kuid — kuule, Kafur, — sinu Kismet oli, et kruus sinu ja mitte Ali juures katki läks, sinu Kismet tahtis, et sa

selle kruusi habemeajajale Alile tasuma peaksid! Oleks Kismet teisiti tahtnud, siis oleks Ali mõnesugusel ettekäändel sulle kruusi andmast keeldunud... Seepärast maksad sa kaebajale kruusi eest tasu otsekohe, ehk vastasel korral peaksin mõistma sulle sada vitsahoopi jalataldadele, mu sõber Kafur!“

Kas nüüd selgus Kafurile kaadi loogika või tegi ta leplikuks vitsahoopide nimetamine, ka see võib jääda kõrvaliseks. Kuid — ta maksis tasu!...

*) Kismet = saatus.

LEITNANT SHMIDT'I ROMAAN.

MARK SLONIM. Vene keelest J. M.

Kuuendal märtsil 1906. aastal koidu eel, tühjal Beresani saarel. Otshakovilähedal, lasti maha mereväe sõjakohtu otsusel Peeter Peetri poeg Shmidt.

Kogu mõtleja Venemaa püüdis teda päästa ja nõutas temale armuandmist. Lugematud palvekirjad seltskondlistelt rühmadelt ja organisatsioonidelt rändasid valitsuse poole. Lihtne, mõne kuu eest kõigile tundmatu mereväe ohvitser muutus otsekui elusaks vabadusliikumise sümboliks. Ta oli revolutsioonikangelane, keda rahva tung ootamatult kannab üles, kõrgele tribüüni ja eestvedaja aukohale.

Ta oskas tõmata enese peale üldist tähelepanu ning kõita oma traagilist saatust revolutsiooni saavutustega. Tema surm langes ühte viimase kaotusega. Kangelane ja kannataja, „punane leitnant“, jäi püsima ajalosse ainsa ereda kujuna rahvuslikust võitlejast, keda esile tõuganud 1905. aasta sündmused.

Temast tekkisid muinaslood, sest niihästi ta elu kui ka tema isik olid vähe tuntud hulkadele. Ta oli üksik. Revolutsioonitegelased ei tunnud teda, sest ta ei kuulunud ühtegi erakonda. Kuid ta vähesed väljaastumised, ta teod ja sõnad, tema ülalpidamine kohtus ning kartmatus viimsel minutil olid läbi imbunud ülisuurest sisemisest jõust. Kirjeldamatult külgetõmbavana näis Shmidt'i kuju. Ennastsalgav oli ta kangelastegu ning ta ohver.

Tihti purustas ajalugu hoolimatult meie ettekujutused kangelastest, näidates meile kõike seda, mis oli nende elus tumedat ja hal-

ba, mis ainult ei paistnud silma revolutsioonikumas ning sõjatules. Ent Shmidt'iga oli lugu vastupidi: ajalugu tõendas muinaslugu. Ta näitas meile Shmidt'i — elusat inimest — ja see vastab täielikult tollele ideaalkujule, mis tekkis temast madalamates rahvakihtides Lõuna-Venemaal. Kuid dokumentidest ja kirjadest selgub meile mitte ainult Shmidt-revolutsionääri haruldane saatuskäik, vaid ka Shmidt-inimene, kui erand omis isiklikes läbjele-

mustes.

Iga isik on maailm, mis enam ei kordu. Ja iga tema sügavam tundmus sünnib ilma esimest korda. Iga tõsine armastus väärib ülistamist laulus. Iga elusaatus annab ainet romaaniks.

Kui aga see elusaatus põimub mäsu meeletusega ja surmanuhtluse verrega; kui tundmus valdab neid, kes pole mitte igapäevased inimesed; kui armastus avaldub kummalisel, imelikul kujul — siis saavad kahekordselt huvitavaks see elusaatus, see armastus ja need inimesed.

Viimased kuud leitnant Shmidt'i elust —

kuud täis võitlust, lühikest kuulsust ja surmaeelset piina — olid valgustatud kõikevõitvast tundmusest. Selles tundmuses avanes kõgu ta hing. Kirjad, mis ta kirjutas armastatud naisele, pole mitte ainult väärtuslik materjaal ajaloolasele.

Neis ülevoolavais avaldusis peitub lugu igavesti noorest, ühtlasi igivanast armastusest; need on uuem lüli inimhinges pesitsevate kannatuste ja rõõmuhõiskete kaunimas lõputus ahelikus, millesse kuulusid Abélard ja Eloise, Pavlo ja Franceska, Petrarka ja Laura ja kõik

Heinaniitjad.

Saksa kunstniku Fritz Schaefer'i maali järele.

need, keda on vallanud ülisuur, jumalik vaimumstushoog.

Elu kirjutab poeeme, mitte vähem ilusaid ja keerulisi kui Dante. Leitnant Shmidt'i armastus- ja surmalugu on üks sääraseist kangelas-poeemidest.

— — —
Juulikuus 1905. aastal hobuste võiduajamistel Kiievis kohtas Shmidt juhuslikult noort naist, Sinaida Ivanovna R. Neljakümne minuti kestel sõitsid nad ühes rongis Kiievist Darnitsani. Vastu tahtmist kõneles pr. R. tundmatu mereväe ohvitseriga. Ta imestas ja kokkus ühtlasi, kui mees palus luba temale kirjutada. Kuid ootamatult iseenele ning ehmatudes oma sõnade üle, ütles ta ohvitserile oma nime ja aadressi.

See oli kõik. Rong viis edasi iseäraliku kaasreisija. Üksi jäädes, metsas, küsis ta eneselt imestusega, kes võis olla võõras ja kurjustas oma kergemeelse usalduse pärast tundmatu vastu. Ta kartis saada kirja.

Kuid teisel päeval tuli Shmidt'ilt kaart. Järgnes kiri, teine. Siis tulid kirjad, telegrammid, pea igapäev. Tekkis elav, rikkalik kirjavahetus — katkestatud vaid mõni päev enne surmanuhtlust.

Shmidt mõistis väga hästi „omapärasust“, mis peitus sõbralikus, hiljem enam sügavas kirjavahetuses naisega, keda oli näinud elus ainult nelikümmend minutit.

Esiteks arvab ta, et see on inimeste kirjavahetus, kellel ühesarnane seisukord. Sinaida Ivanovna elab mehest lahus. Shmidt'i perekonnaelu on ammugi purunenud. Peale ebaõnnestunud, piinarikast abielu elab ta pojaga üksi. Ta on üksik ja väsinud. Kuid ta armastab elu pineviloleva „sündmatu“ armastusega, nagu ütleb Ivan Karamasov. Ja ta ootab midagi uut ja heledat.

„Meie mõlemad lõime kinni pea samal ajal omad vanad eluraamatud ja seisame nüüd kartlikult ning kõheldes uute köidete ees. Kahevahel olles lehitsete teie veel väsinud käel vana, läbiloetud raamatu viimseid lehekülgi, kuna minu oma on kinni pandud kibedusega ja raske on mulle iga meeletuletus sellest mõttetust ning piinarikkast jutustusest“ (kiri 25. juulist).

Sinaida R. on umbusklik ja tagasihoidlik ning vastab Shmidt'i kirjadele lühidalt.

Kuid Shmidt ei pane seda tähele. Tema enese kirjad muutuvad päev-päevalt tulisemaks ja kogukamaks. Vähehaaval paljastab ta kauge kirjasaaaja ees oma hinge ja avaldab temale kogu oma eluloo.

„Nooreast saadik, kirjutab Shmidt, kuulun meie tulevase parlamendi äärmiste pahem-

poolsete sekka ja kogu oma elu olen pühendanud teadusliku sotsialismi ideede laialilaotamiseks“.

Ta kasvas Mihailovski tugeva mõju all. Tema ustavamad sõbrad olid: Bjelinski, Dobroljubov, Shelgunov, Herzen, Uspenski. Väsimatult töötas ta enese kallal, laiendades omi teadmisi, hoolimata rasketest välistest elutingimistest.

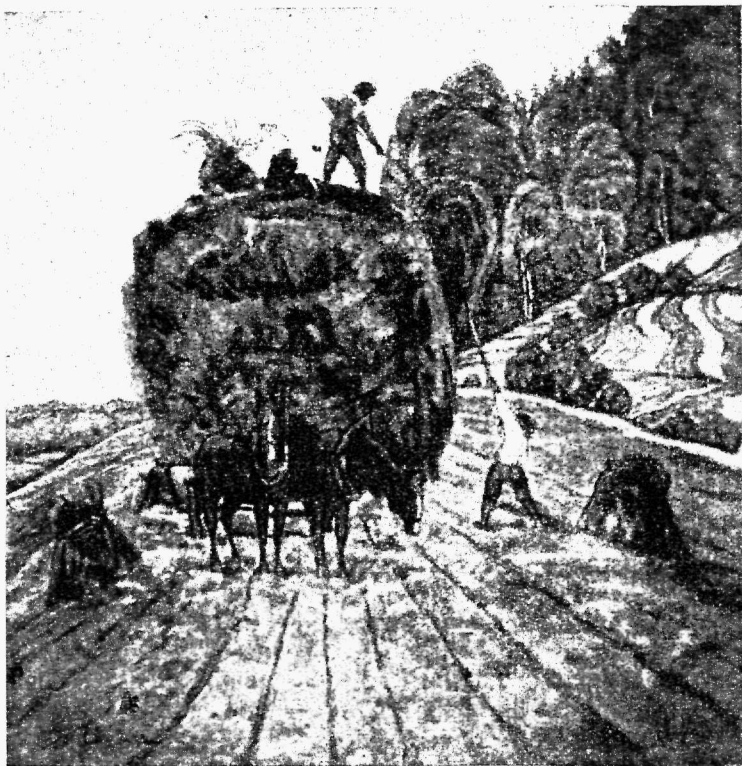
Shmidt lõpetas sõjaväekooli ja sai ohvitseriks, kuid ei jäänud väeteenistusse, sest see oleks lahku läinud tema vaadetega; ta astus vabal kokkuleppel kaubalaevastiku teenistusse. Sõitis üle kümne aasta ookeaniliinidel ja tõusis viimaks 2. järgu kapteniks. Vene-Jaapani sõja ajal kutsuti ta tegevasse mereväkke ja elas siis Sevastopoli linnas.

Shmidt'i perekonnaelu ei õnnestunud. Kahekümneaastaselt võttis ta kirjaoskamatu naise kaastundmusest: „olin noor ja hiiglasuur oli tarve kedagi päästa“. See ohver-abielu muutus peagi piimaks ja lõppes mõne aasta järele Shmidt'i lahkumisega.

Shmidt'i ainus tõsine romaan kestis 12 päeva. Tema enese sõnade järele „varjas ta oma hinge 38. eluaastani tugeva armastuse eest. Jah, ma ei tahtnud seda omas elus. Ei tahtnud seepärast, et nõudsin armastust, millist ei võinud mulle anda elu. Nõudsin inimest-naist, üheõiguslikku ja vaba sõpra, nõudsin naist-riigikodanikku, armastus kelle vastu poleks takistanud teel peamise elu eesmärgi poole, vaid oleks mulle annud jõudu tööks, isegi surmaminekukuks. Kartsin iseene eest, idee pühaduse eest, mille pärast peab võitlema otsani, kartsin, et armastus hariliku naise vastu kisub madalale, seob oma pesa isiklikkude huvidega, kuna aga mina tahtsin jääda selleks, kelleks peab olema igauks seni, kuni ilmas valitseb ülekohus, seni kuni see ülekohus püsib meie tänise riikluse alusena“.

Ta jäi armastuseta — kuid üksikuks. Ja naisele, keda oli näinud vagunis 40 minuti jooksul, vastuseks selle lühidatele, külmadele, veidi upsakatele ridadele, kirjutab ta maalist, mida oli näinud kusagil näitusel:

„Külm, niiske sügispäev poetab tuppa hämarat valgust. Akna all, peaaegu toetudes otsaesisega vastu ähmast klaasi, seisab mees. Vähe halliks lõõnud juuks hõbetub ta oimudel. Pilg viibib murelikult hallis kauguses. Tema kõrval istub tagumistel käppadel suur vagane koer ja vaatab kaastundlikult üksiku peremehe silmi. Sügis looduses, sügis hinges, öudne, külm elusügis. Maali on loonud naine. Tähen-dab, tema oli mõistnud seda iseäralist, külma, öudset, sügisetaolist, mahajäetud olekut. Kuid

Viimased vihud.

Saksa kunstniku Ludvig Danzigeri maali järele.

Teie, Teie olete, võib olla, veel liig noor, et seda mõista, aga võib ka olla, et mõistate“.

Tervelt kaks kuud püüab Shmidt saavutada seda arusaamist.

Kinnine, tagasihoidlik ja tark Sinaida R. paneb vastu kõigest väest imelikule inimesele, kes tahab tungida tema ellu. Kannatades sarnase vahekorra ebaharilikkuse all, poeb ta enesse peitu; vahel ironiseerib ta Shmidu tulisuse üle, teinekord on ta haavavalt kuiv. Shmidt naljatab, pr. R. olevat enese ära kinnitanud igasuguste elujuhtumiste vastu „Mõistuse Kinnitusseltsis“ ja tahab tingimata jääda inimeste vahekordades ettemääratud korrale, kuna aga tema, Shmidt, soovib elada kümnenadal, sajandel korral!

Shmidti kirjades oli niipalju otsekohesust, soojust ja tõde, neist hooivas puhas, lahke valgus. Ja juba teisel kuul pärast kirjavahetuse algust sulas jää ning Sinaida R. oli tä-

helepanematult libisenud sellesse „romani kirjades“.

„Kes Teie siis olete viimaks? küsib ta oma kirjasaatjalt, „ja milleks Te õieti kirjutate?“

„Ma ei tea, milleks, vastab Shmidt. Ma kirjutatan Teile seepärast, et Teie poole tõmbas mind mu süda, tõmbab praegugi, hoolimata sest, et kavatsete katkestada meie tutvust ja kirjavahetust. Kirjutasin Teile, sest et see vastas mu tungivamale soovile: olla Teile lähemal“.

Sinaida R. ise jutustab*), et „haavanud“ teda oma kirjadega; Shmidti vastused aga sundinud teda häbene-ma ja muutma oma kirjade tooni ning olekut selle isearalise, üksiku inimese vastu.

Shmidt võitis teda aegamööda, samm-sammult. Lähenes järeleandmatult, kindlalt, kuid lihtsalt ja loomulikult. Ta avaldas sellele naisele kõik oma mõtted ja unistused. Sinaida R. sai talle õeks, sõbraks, pihtisaks. Ta ei püüdnud enesele selendada seda hingede sugulust, tundis aga, kuus kõvenes neid ühendav sõprusside. Ta hakkas mõtlema, et elus ei või nad üksteisest jäljetult mööda

Poisid suplemas.

Saksa kunstniku Paul Gerhard Vove maali ärele.

*) S. J. R. Leitnant Shmidt minu mälestusis.

minna. „Ja kui mitte jäljetult, mida toome siis teineteisele, kas rõõmu või muret?“

On olemas „kolm õnne poolt“, arvab Shmidt: esimene on — elada oma tahtmise järele. „Hoidke oma iseseisvust ja vabadust, elage selles, hoidke seda kui kallimat vara ilmas. Pidage meeles, et teie kätes seisab ülem õnn, mis võib leiduda maa peal“. Teine pool seisab selles, et elu oleks täiuslik, et inimesel oleks vääriline eesmärk, mis annaks mõtte elule ja seletaks ära iga läbielatud päeva. Kuid on veel üks, kui tohiks nõnda öelda, kolmas õnne pool; see on täielik, harmooniline kiindumus teise inimesse, vaba, vastastikune, inimväärne armastus vägivalla valitsuseta ning orjusetu. Aga seesinane kolmas õnne pool langeb osaks ainult vähestele, ehk küll õigus seda taga nõuda peaks olema kõigil“.

Shmidt il enesel on kaks õnne poolt.

Ta on tugev omas kõlblises iseseisvuses, oma vaadete ja tunnete sügavuses. „Usuta ja religioonita elada on võimata, see on vaid armetu lohistamine päevast päeva, tõntsilt oodates otsa. Tänapäise inimese religioon on siit ilmast ning selles seisabki kõik võim, mis inimesu edasi kannab, eemale kannatustest ja pimedusest välja valgusele ja õnnele; niisugune religioon ammutab oma usu reaalsest teadmistest, positiivsetest uurimustest; see kasvab ja tugevneb alatasa inimese teadvuses, kes on arendanud oma mõtte, hinge ja tahtejõu täieliku, selgunud ja kokkukõlastunud ilmavaateni. On aga meie aja inimene jõudnud omada teadmisi, mis avanud ta silmad teda ümbritseva elu peale, siis on möödapääsmatult ärganud tema teadvuses mõttemõlgutused selle üle, missugune peaks olema elu. Nii siis, usk sellesse, mida ei ole maailmas, kuid mis võib ja peab olema — ongi religioon selle sõna kõige laiemas tähenduses. Sarnane religioon ja usk on lahutamatud inimeses, kelles nad on võtnud maad; nad juhivad iga ta sammu, nad seavad inimesele ülesanded ja elu eesmärgi, nad võtavad oma võimu alla ta töö, ta hinge, kogu ta elu, täielikult, ülejäägita“.

Niisugusest usuõpetusest on täiesti läbi imbinud Shmidt. Kogu oma elu on ta ohverdanud sellele. Jäädes sotsialistiks, ei võinud ta ometi liituda ei ühegi erakonnaga, sest, isegi kõige parem neist (tema arvates sotsialistide-revolutsionääride erakond), teeb õige programmi juures ebaõiget kihutustööd.

Üksi tegi ta tööd meremeeste keskel, külvas seda, mis uskusi ise, kirjutas, trükkis ning laotas ka ise laiali.

1905. aasta andis talle tiivad. „Liikumist ei saa enam tagasi hoida, isegi suurte järelandmis-

te varal mitte. Aeg on kaotatud. Hilja. Meil seisavad ees kohutavad päevad. Ei möödu aastatki, kui kuulutame välja demokraatliku vabariigi!“

Shmidt töötab palavikusarnaselt, organiseerides revolutsioonilist liikumist. Noorsugu pöördub tema poole, teda ootavad Odessa madrused. Ja kõiki neid tõmbab ligi see üksik oma suure moraalse jõu ning puhtusega. Tööle ohverdab ta kogu oma aja, istub ööd läbi üleval, vaevab ennast kakskümmend tundi päevas.

Ja selle võitluse pinevuses ning segaduses ergutab teda isikliku õnne naeratus.

Tundmus Sinaida R. vastu kasvab ja laieneb.

Armastatud naise päevapildid täidavad ta töötoa. Ühes kirjadega tuleb sealt ta lõhnaõlide peenike aroom. Ta on meelt heitmas pr. R. haiguse puhul, ta valvab kallima iga eluligutust kaugel metsataguses nurgas. Nad vahetavad isekeskis telegramme, mis sisaldavad tühiseid üksikasju igapäevasest elust. „Täna viibin teatris“, telegrafeerib Sinaida R. ja Shmidt veedab vaimus kogu õhtu tema seltsis. Ta saadab kallimale täieliku kirjelduse oma korterist, tutvustab teda kõikide oma läbielamustega.

Shmidtile näib, et Sinaida R. kallab temasse jõudu ja energiat, ergutab teda tööle. Teda paneb imestama tundmuse suurus selle naise vastu: ta närvid on niivõrd pinevil, et ta ei maga peaaegu sugugi.

Talle näib, et ta sõbrannas kehastub naise ideaal, mille poole ta alati püüdnud, kuid ei iial leidnud.

„Elan mitmendat aastat tuleviku sotsialistlikus riigis ja selgelt on mul alati seisnud silme ees tuleviku naine — täisõiguslik ja vaba, tugeva hinge ja selge mõistusega, naine, kes ilmub sotsiaalse seltskonna uue elukorraga, ja nüüd. — nüüd olenki leidnud sarnase naise Teis!“ „Tahan võtta Teid kättpidi ja minna ühes Teiega meile mõlemale ühise, kõrge eesmärgi poole. Tahan, et ükski minus kääriv mõte ei läheks mööda Teist; Teie läbi peab ta selguma, kuni saab tõeks. Nõnda kujuneb mulle meie vahekord, säärane peab ta olema, sääraseks saama“.

Sinaida R. on sattunud nagu voolu keskkohata, mis kannab teda edasi, ta enese tahtmisest hoolimata. Ta viibib Shmidtiga mõju all. Shmidt saab talle äraarvamata lähedaseks. Ta imestab selle üle, mis sünnib ta enesega ja mehega. Shmidt aga vastab tõsiselt:

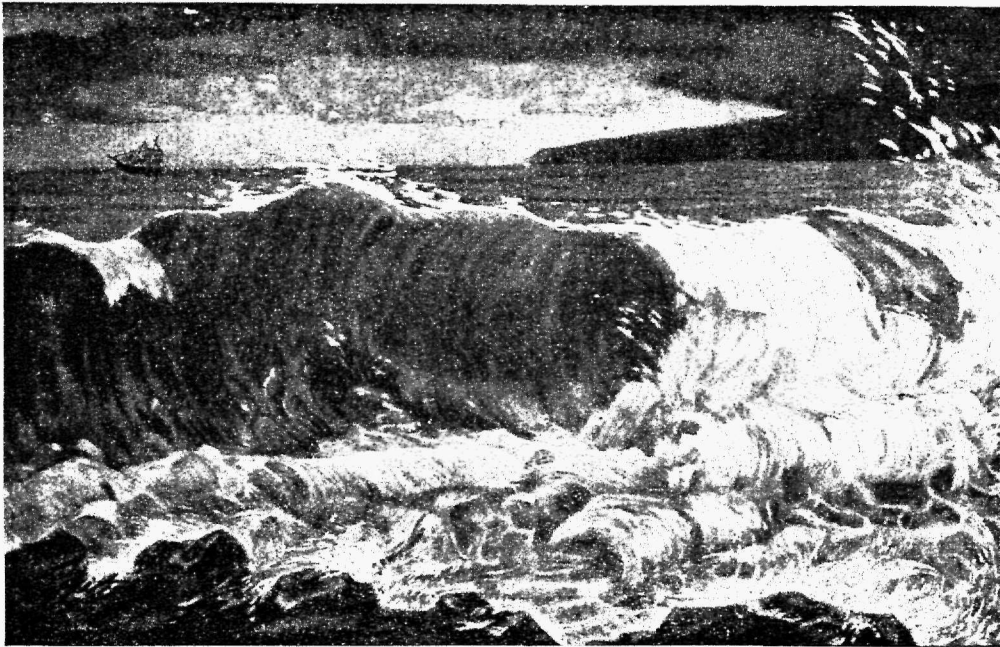
„Ma pole müstik, ei, ma olen kõige tõenäolisem realist, kuid tunnistan, et meie vahekord ja meie ühendus kauge maa peal kuulub erandlike nähtuste liiki, mis tänini teadusele selletamatud.“

Peale 12. oktoobrit 1905. a. lagunesid üle kogu Venemaa laiali tööliste ja üliõpilaste rahutused. 14. algas üldstreik ja Shmidt andus kogu ihu ja hingega revolutsiooni lainele. Odessasse saadetud lugematu hulga kirjade abil pani ta seisma kogu vabatahtliku mereväe aurulaevade liikumise.

Sevastopolis asus ta liikumise etteotsa. Esimeste miitingute organiseerijana ja nendel kõnelejana tõmbas ta enesega kaasa massi, saavutas poliitiliste vangide vabastuse ning olles valitud linnavalitsusse rahva esitajaks, muutus silmapilkselt tema tunnustatud juhiks.

velt kehva töörahva heaks. Vannume, et meie hulgas ei saa enam olema ei juuti ega armeenlast, ei poolakat ega tatarlast, vaid et oleme siitpeale kõik suure, vaba Venemaa üheõiguslised, vabad vennad.“

Tema unistused läksid täide. Ta viib hulga võitlusesse vabaduse eest. Ta põleb, on joobnud sellest võitlusest ja kõrgem vaimustuse ning energia tõus langeb ühte tema isikliku tundmuse täieliku õitselepuhkemisega. Sinaida R. telegrafeerib talle: „Töötage, mina olen Teie juures“ — ja esimest korda tunnistab ta armsamale avalikult: „Saatsin korda

Laine.

Saksa kunstniku, prof. Eberhard Ege maali järele.

Kõik ta teadmised ja aastatepikkune ettevalmistus voolas välja uskumapanevasse jõulisesse, sõna mõjusse. Kõikidest eelistatud kõneleja linnas, saavutas ta nelja päevaga haruldase populäärsuse; rahvahulgad hüüavad tema ilnumisel: „Hurraa, elagu Shmidt.“

Revolutsiooni ohvrite haudakandmisel, langenute surnukehade ees, ühes neljakümnetuhandlise rahvahulgaga, annab Shmidt kuulsa töotuse, mis lendas pärast üle kogu Venemaa: „Vannume, et meie ei anna iial käest, ei vaksatäitki, neist inimlikest õigusist, mis oleme kätte võidelnud. Vannume, et kõik oma töö, hinge ja isegi elu paneme pandiks meie vabaduse alalhoidmise eest. Vannume, et kõik meie seltskondline tegevus läheb ter-

suure töö, ja nüüd pole mul häbi tunnistada, et Teid armastan.“ Ta teenis ja võitles enesele õiguse armastada. „Mu rõõm, mu sõbranna, armastan Teid vägevalt, kõigest hingest.“ Nüüd astub ta üle kallima keelu ja sõidab teda vaatama. Nüüd, keset revolutsioonitormi ja verevalamist tõuseb ta õnne heledam päike.

Ühinesid kolm poolt — vabadus, suure eesmärgi teenimine, armastus.

Kuid see õnn on silmapilkne. Vaevalt jõuab Shmidtil libiseda üle huulte sõna „olen õnnelik“, kui juba tuleb saatusest esimene ähvardav hoiatus.

20. oktoobril võetakse Shmidt vang. Linnas algab käärimine. Töölised valivad kinni võetud leitnandi eneste eluaegseks saadikuks.

„Kas mõistate, kui palju õnnelikku uhkust annab mulle see nimetus, kirjutab ta Sinaida R.-le. „Eluaegne“, sellega tahtsid nad mind eraldada teiste saadikute seast, alla kriipsutada oma mulle antud usaldust kogu mu eluea kestel, mulle näidata, et nad teavad, et annan oma elu tööliste huvide eest, ega saa nende äraandjaks kuni hauani... Oh, küllap oskan surra nende eest. Küllap oskan jätta oma hinge nende eest. Ja ükski neist, ei nemad ega nende lapsed, ei kahetse iial, et andsid mulle selle nimetuse.“

Olles arresti all, jätkab Shmidt oma kirjavahetust Sinaida R.-ga. Ta oli öelnud „armastan“. See on kohutav, püha sõna ja „öelda võib seda ainult siis, kui see voolab hinge põhjast, nagu palve.“

Ta ei taha enam elada lahus armastatust — ei tohi käristada pooleks hinge. Ta sirutab käed armsama järele — ta januneb pikisilmi ühendust „kahe vaimliselt arenenud inimese, kahe vaba ja üksmeelse töötajaja vahel, kes ei varitse vaenuliselt üksteise elu, vaid kes ühendavad need ühiseks rõõmuks, puhkuseks! Niisugune on tulevase sotsiaalse korra perekond, ja ainult seesugune inimeste ühinemine pole „jäledus“, vaid kõrgem, kahe vaba olevuse väärne õnn!“

Sinaida R. alistub neile tormistele avaldustele ja vastab nendele, Shmidt aga kirjutab talle vangimajast:

„Ostke mulle rauast ehk terasest medaljon, kõige odavam, kuid niisugune, kuhu sisse mahuks kõvasti kokku keeratud telegramm. Sellese medaljoni tahan peita teie telegrammi: „Töötage, mina olen Teie juures...“ ja hakkan teda kandma kaelas nagu risti, kogu eluaeg, nagu Teie õnnistust. Ostke tingimata, kuid peaasi, vastupidav ja odav. Rauast...“

„Armastan Teid, olen väga tugev. Rasked pisarad langevad mu silmist. Ei tea, miks. Olen õnnelik...“

Novembri algul vabastati Shmidt vangistusest, kuid jäeti koduse arresti alla. Ehk ta küll tööd minutikski ei katkesta, püüab ta siiski Kiievi, armsama poole.

Sinaida R. ootab teda nii ülevas, närvilises meeolus, et ei leia enesele kusagil rahu. Äkki, 14. novembril, saab ta Shmidtilt telegrammi: „Sõitke viibimata Odessa Sevastopoli, riskeerime ei iial enam kokku saada.“ Sõnumi tähendusest mitte aru saades tõttab Sinaida R. raudteejaama. Rongid ei sõida — raudteelaste streik. Nad on üksteisest lahutatud.

Enam Shmidtilt kirju ei tulnud. Vast mõne päeva pärast kuuleb Sinaida R. ajalehist Sevastopoli mässust, mis sumbutatud tule ja verevalamisega ja mille eesotsas olnud Shmidt. Kolme nädala järele tuleb aga kiri, mis kannab pitsatit: „Otshakovi kindluse vangiloone“. Pisarad tungivad naise silmist, vaevalt suudab ta lugeda lõpuni Shmidt armast, õrna kirja.

12. nov. algas Sevastopoli, kasarmutes asuvate madruste seas, mässuline liikumine. Nendega ühines üks osa Bresti polgu soldatid. 13. novembril, hoolimata admiraal Tshuhnini keelust, esines Shmidt madruste miitingul. Samal päeval teatasid talle madrused, et nad valivad ta eneste eestvedajaks. Küll püüdis ta neid uskuma panna, et praegune mäss on ebaajakohane, väljaspool üldliikumist mujal Venemaal. Kuid hulgad jäid oma arvamise juure. „Maha jätta neid õnnetuid madruseid ma ei suutnud — räägib Shmidt — sellepärast olin nõus neid juhatama ainult sel tingimisel, kui nad heidavad välja oma nõudmistest kõik muu, peale „Asutava Kogu“.“

14. novembril korjas admiraal Tshuhnini soomuslaevadelt kõik sõjariistad ja piiras ümber suurtükiväega mässuliste kasarmud. Siis, nähes, et peaaegu kõik on hävinemas, otsustas Shmidt asuda soomuslaev „Otshakovile“ ning avalikult üles kutsuda laevastikku kasarmuid kaitsema. Päeval, kella 3 ajal valdas Shmidt „Otshakovi“, tõmbas laeval üles punase plagu ning kuulutas välja, et on võtnud enese kätte mereväe juhatuse. Järgnes miiniristlejate ja transportide kinnipidamine ja mõne tunni pärast kuulusid tema võimusesse juba 10 laeva. Kuid laevastiku ülejäanud osale Shmidt kallale ei tunginud. Olles sarnase väljaastumise poolehoidja, mis ulatuks üle kogu Venemaa, ei uskunud Shmidt üksikute mässupuhangute edu ning püüdis seepärast liikumise edasiarenemist takistada kompromissi teel. Niisuguseks vere- sauna eemalehoidmise katseks oli ka ta telegramm keisri nimele: „Mehine Mustamere laevastik, alal hoides oma keisrile antud tõotused ja truuduse, nõuab Teilt, Majesteet, viibimata Asutava Kogu kokkukutsumist ega taha enam Teie ministrite sõna kuulda“. Kuid oli juba hilja. Mässuliste tagasilöömiseks olid esile toodud väljasuurtükid ja kasarmute vastu kuulipildujad. Shmidt laevadele anti suurtükkidest tuld. „Otshakov’il“ pääsis lahti tuli. Madruseid, kes püüdsid end päästa ujudes, lasti surruks vee peal ja kaldale jõudmisel.

Kui Shmidt, kes oli haavatud ja poolsurnud kauaaegsest viibimisest jäises vees, saabus soomuslaevale „Rostislav“, sattus ta endiste

seltsimeeste-ohvitseride kätte, kes teda peksid, talle näkku sülitasid ja igapidi oma ohvri üle irvitasid. „Ja needsamad ongi minu kohtumõistjad — kirjutas Shmidt — oh kohus, kiire ning õiguseta, millal jõuab küll aeg, kus Vene rahvas pühib su ära meie maa pinnalt. Varsti, varsti hingab kergendatult noor, tugev, õnnelik Venemaa ja tuletab meele kõiki neid, kes ohverdasiid tema eest oma elu“.

Viibides Otshakovi kindluse vangikeeldris, algab Shmidt uuesti oma kirjavahetust Sinaida R-ga. Loo-budes igasugusest silmakirjalikkusest, kirjutab ta kallimale „Sina“ ja annab talle kõiksugu õrnad nimetused, nagu seda käseb teha ta tundmus.

Üks asi piinab teda siiski, nimelt see, et proua R. polnud seni tulnud temaga kokkusaamisele.

Ta teadis kindlasti, et sureb. Ainult hetkeks unistas veel imest: aga korraga ei mõisteta ta surma, vaid sunnitööle, saabuks eluvõimalus Sinaidaga Siberis. Vangipõlv jõuab viimaks lõpule ja nad on jälle Venemaal — uuesti valmis töötama tema kasuks, tugevad, õnnelikud...

Kuid armutult surmas ta siinsamas omad unistused. Ta mõistis, et kadunud oli igasugune lootus. Samal hetkel, kui tuli armastus — ilmus ka surm.

„Mäletad, Sa kirjutasid kord: „las' hukuvad kõik teised, kui ainult Teie oleksite elus, kui ainult Teie jääksite“, nüüd aga, Siina, jääb Sulle kõik alles, ainult minu võtavad nad Sinult.“

Surma Shmidt ei kartnud. „Tean, et oskan surra, julgust ma ei kaota. Surmanuhtluse minutitel saan mõtlema Shenja (poja) ja Sinu peale. Shenja pärast olen muretu, tema saa-

tusest võtab osa Venemaa ja minu abikaasa kätte langemise eest hoiab teda öde. Aga Sinu pärast pole ma muretu, Sinu pärast kannatan. Tean, et keegi ei või sind armastada nii sügavalt ja puhtalt, kui armastan mina. Tean, et keegi ei annaks Sulle sarnast, Sinu väärset „inimlikku õnne“, nagu mina. Tean, et jääd üksikuks. Palju, väga palju mõtlen Sinust ning pööraselt tahaksin Sind näha, heita pilku Su silmi, hinge... See meie pooleaastane, ebaharilik kirjavahetus, see on täiesti erinev. suurim ning ainuke õnnelik vihk mu nurläinud eluloost“.

Ja jõulu laupäeva õhtul, tuletades meele Naatsareti Jeesust, kes oli tulnud „hädade ja õnnetuste ilma selleks, et kurvastuda, kannatada ning surra, seks, et anda inimestele armastust ja armastuse nimel ohverdada oma elu“, kirjutab Shmidt, mõtted kauge-
gest lapsepõlvest, armastus ja rahu — kõik see liitus üheks kirjeldamatuks tundmuseks, „kogu mu olevust täitvaks äratundmiseks, et olen täitnud oma kohuse, olen samuti jätnud oma hinge sõprade eest.“

Jaanuarikuu algul 1906. a. jõudis Sinaida R. Otshakovi ja muretses loa Shmidtiga kokkusaamiseks. Need jällenägemise silmapilgud olid ära-

rääkimata piinlikud. Surmaeelne vaev hoidis kammitsas iga sõna, iga liigutust. Nad ei tihanud rääkida omast armastusest, kartes südantlõhestavalt nutma puhkeda ehk valu pärast maha langeda. Sest ta oli ju surmale mõistetud, see armastus, nimelt enne veel, kui oli saanud õitsele lüüa, ning Shmidt esimesed kokkusaamised naisega, keda armastas sügavast hinge põhjast — pidid mööduma vangikambri, shandarmi kannuste kõrinal ja püsside kõlinal.

Päikesehover.

Saksa kunstniku Ludvig Schaeferi maali järele.

Jah, sõlm hargneb varsti. ütles Shmidt kohuistangu eel, näed nüüd, kuhu on toonud sind 40-minutiline sõit raudteevagunis. Peale seda hakkas ta toas kiirelt edasi-tagasi käima. Astus siis jälle õhuakna juure ja korruga kõlas ta suust ilusa baritonihäälega lauldud romans: „Sina, mu hommik, täis lõhnavaid lilli“... Õudus asus tuppa neist ootamatuist lauluhelidest... R. vakis mingisuguses tardumuses, vaikis ka Shmidt... Siis, äkki, lausus tasa, mõtetes:

„Aga kas tead, mis ma sulle ütlen? Surra võitluses on kerge: see on tarve. Surra tapalaval on raske: see on ohver.“

Kohtus pidas Shmidt sügava ja hiilgava kõne. Mitte ükski soldatid, vaid ka mõned kohunikud nutsid, teda kuulates.

Peale surmaotsuse teadaandmist lubati sugulastel kohtuhoones Shmidtiga jumalaga jätta.

Ta oli kahvatu, kõlmaks jäänud... Toodi taldrikul mingisuguseid võileibu lõhekala ja juustuga. Meie soovitasime Peeter Petrovitshile tungivalt vähe kehakinnitust võtta; tema palus meid teha sedasama, ja meie sõime, kuna aga suutäied kõris keerlesid. Jälle tuletas Shmidt poega meele:

„Ütle Shenjale, ta kannatagu kõik mehiselt“, — pöördus ta õe poole. Hääl värises. Siis, nagu viimast jõudu kokku võttes, ütles rahulikult:

„Saada mulle bertolett-soola, kurk valutab vähe. Ei tea, tahavad nad siis haiget kaela pidi pooma hakata?“

„Sisse astus rittmeister, andes märku vahisoldatitele, et kokkusaamisaeg möödab. Algas jumalagajätmine. Sõnalausumatult kummardusin ta kääle üle... Ta kaisutas mind, kaisutas õde ja hakkas siis ruttama. Vahisoldatid viisid ta ära“.

Kohtuotsuse kinnituse ootel viidi Shmidt 20. veebruaril transportlaevale „Pрут“. Sealt kirjutas ta Sinaida R-le oma viimse kirja: „Olen juba astunud eemale elust ja katkestanud kõik maapealsed sidemed. Hinges on vaikne ja hea. Ela hästi“.

6. märtsil täideti surmaotsus mahalaskmise teel Shmidt juures; ühes temaga langesid ta seltsimehed-madrused: Tshastnik, Gladkov ja Antonenko.

Shmidt viimseid sõnad, öeldud endisele seltsimehele-ohvitserile, olid:

„Serjessa, pea meeles mu palvet, sihi otse südamesse.“

Ta suri vaikselt ja mehiselt. Ta maine põrm sängitati maamulda sealsamas, tühjal üksikul Beresani saarel.

Nõnda lõppes jutt „punase leitnandi“ armastusest ja elust.

REISIMÄRKUSED SOOMEST.

A. REBASSOV.

Võib reisisihiks hea eduga Soome valida.

Soome on mõistlik ja terve vennasrahva maa. Mõnigi haige maa on praegu Euroopas. Hea on sõita tervele maale.

Kuna minu reisisiht oli kitsama iseloomuga, paari erilise küsimuse lähemalt vaatlemiseks, siis märgin ainult neid jooni, mis katsuvad sobida kirjanduslikule ajakirjale.

Ega teisiti Soome teekonda alata ei saagi naljalt, kui ikka Helsingi kaudu. Helsingis on suvel vähe põhjust peatumiseks, iseäranis siis, kui linn juba nähtud ja tuttav.

Soome pealinn on südasuvel hõredapoolne. Kõnniteid ja tänavaid näib rohkem jätkuvat, kui kodanikke ja iga seltsi liikumisvahendeid. Tallinna südalinna on ümberpöördukt.

Vaiksed on nüüd Helsingi peatänavatel olevad suurärid, samuti haigutavad kohvikud. Ainult Esplanaadil kasvab õhtul liikumine, kuid siingi näib ja tundub praegu päris selgesti, et linna tuum on kusagil mujal. Kodanlased on suvitamas. Töölised ka palju ei tule Esplanaa-

dile. Nad valguvad linna servale rohelistesse ja täidavad spordi- ning mänguplatse.

Valjem sõjaväeline kord paistab silma kui meil. Õhtul korjasid patrullid südalinna kaitseliitlasi, kes peale kella üheksat ilma lubadeta tänaval juhtusid olema...

Linn läheb nägusamaks ja laieneb. Maju värvitakse ja kohendatakse, kuna uued hooned iseäranis linna servadel keruvad. Korterikriis on siin ikkagi teravalt päevakorral ja seda katsetakse tõsiselt vähendada.

Eestlasele on iseäranis Helsingi kõrgevaluuta koht.

Kaks artiklit on siin eriti kallid — peavari ja toit.

Samuti ei ole ka kõik muu põrmugi odavam kui Tallinnas, ka siis mitte, kui hinda 10 peale kasvatada.

Ainult jalanõud on erand — 300—500 marka paari peale odavamad.

Võimalik, et see asjaolu, et Helsingist nüüd enam mitte midagi osta ei saa, mida Tallinnas

mitte ei ole, ongi osalt põhjuseks, mis pärast suuremate salkade „huvireisid“, mis paari-kolme aasta eest veel nii südilt ette võeti, nüüd ära on jäänud.

Asun pühapäeva lõunal Tamperre poole teele. See tehaste linn asub Helsingist 190 kilomeetrit põhja-õhtu pool. Rong on tungil — pühapäevane tung rohelistesse, Helsingi läheduses olevatesse suvituskohadesse.

Vaheldusrikkad maakohad libisevad mööda: kaskede ja mändide segamets, kaljud, väiksed siledaks lõigatud põllud, peaaesjalikult punased suvilad, liivased ja kitsad maanteed kaovad puude vahele; jalgrattasõitjate rohkus puutub silma, samuti on need pealinna lähedased teed elavad kaarikutest, mida veavad norus peadega aga tragid Soome tõugu hobused. Üsna sagedasti vilksatavad ka tehased; jämeots maal näib olevat lausaagimise tehaste käes...

Soome kolmanda klassi vagunis on üsna mõnus sõita; ta on puhas ja korralik. Maainimesed tulevad jaamades rongile. Nad on kabadalt riidetunud ja neid näed tublisti tegemist tegevate ajalehtedega ja isegi ajakirjadega.

Teel Tampersse on väike Soome linn — Hämeenlinna, suuruse poolest umbes meie Rakvere, aga majade ja korralikkuse poolest enesestki mõista kaugelt ees. Tarvitasin kahe rongi paaritunnilist vaheaega selleks, et seda linna natuke lähemalt vaadata.

Linn asub jõe ääres mägede veerul. Mõned päris nägusad ehitused; kõnniteed väikese linna kohta küllalt laiad.

Üks ajaleht, üks hotell ja üks kirik on seal. Ajalehe toimetus oli kinni. Ei saanud teada,

Tampere linn ja osa vabrikuid.

kes see väike linn õige on ja kuidas ta elab. Hotellis olin. See oli igavesti tühi. Roaga kukusin natuke sisse: Soome keeles päris kena nimi, aga lauale toodi toorest hakkliha sibulaga. Siinkohal poolteist rida roast. Soomes süüakse kristlikumalt kui meil. Iseäranis külmad toidud on maitsevamad. Niisugust rasva valitsemist kui meil — ei ole. 1½-protsendiline õlu on igal pool — söögimajas, laeval, raudteejaamas, rongil ja seda joob igaüks sugu ja vanaduse peale vaatamata. — Hotellist sattusin kirikusse. Avar puukirik. Mingisugune talitus oli parajasti lõpule jõudnud, viimased inimesed tulid välja. Vana õpetaja märkas äraminekul, et võõras olen. Tuli juure ja tegi lahkkesti juttu. — „Ärge kiirustage äraminekuga,“ ütles. Aeg oli aga juba jaama minna.

Jätkus teekond Tampere poole. Hämeenlinnast edasi sõites hakkab juba päris järvesid tulema. Hakkab tulema Kesk-Soome järvestiku sissejuhatus. Mets läheb tugevamaks; ka põldusid tuleb enam. Kõik Soome põllud on madalate, vaotaoliste kraavidega siiludeks tehtud — kaitseks põhjavee vastu. Võrdlemisi palju põldu on põlluheina all. Soome tähtsam väljaveoaine on ju karjasaadused. — Õhtuks viib rong Tampersse.

Linn magas juba. Ka kristlikusse võõrastemajja „Emmaus“ — millest 1920 a. ajakirjanikkude ringreisist nii „värvirikkad“ mälestused, ei pääsenud.

Tampere, nagu juba tähendatud, on tehastelinn. Asub jõe ääres ja kahe suurema järve vahel. Jõel olevast kostest saavad tehased jõu. Kõige enam on siin puuvilla- ja linaseriide- ning saapatehaseid. Suuruse poolest on

Hämeenlinna.

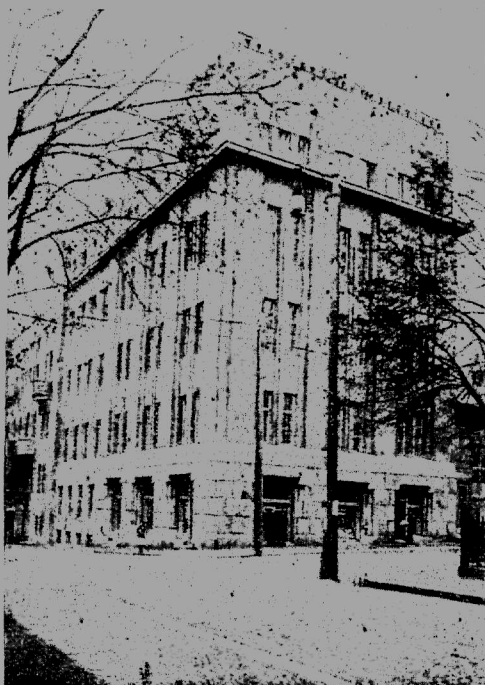
Tampere neljas (Helsinki, Viipuri, Turku, Tampere).

Ehk küll tehastelinn, siiski puhas, laiade tänavatega, kaunite ehitustega.

Siin saab pildi Soome tööstustöölise praegusest olukorrast. Tööpuudust ei ole. Töölise ja töösturi meeleolu läheb selle tagajärjel kindlamaks. Streigid on kadunud. Ainult ehitustöölised on streikinud, aga nemad on ka mujal Soomes streikinud, sest praegu on ehitustöö elav. Töölised tarvitavad juhuist, et paremaid palgatingi-

Pühajärve kallias.

Tampere töölistemaja.

misi läbi suruda. Õppinud töölise päevapalk on 8-tunnilise tööpäeva juures 5—6 marka, samal ajal maksab töölise korter kuni 200 marka, lõuna 8—9 marka. Üldse on Tampere tööstustöölisi 10.000 ümber; nendest on kõigest 40 protsenti ametiühisustesse koondunud. Põhjus sama, mis meilgi: kommunistide lõhkumistegevus ja organiseerimise takistamine. Samuti nagu meilgi ei saa teadlikum töölise enamus kommunistidega sobida.

Sotsiaaldemokraadid on Tampere tugevad. Linnavolikogus on neil 42 kohast 20 kohta, kommunistidel 5.

Üldse on Põhja-Soomes kommunistid tugevamad, Kesk- ja Lõuna-

Soomes aga sotsiaaldemokraadid. Osalt peitub põhjus olnud kodusõjas, osalt selles, et Põhja-Soome on enam maha jäänud.

Töölistel on siin kena maja, päris loss. Seal leiavad veel aset 600 platsiga töölise teater, kohvimaja ja töölise pank. Mulle jutustati, et ka Tampere kodanlased heameelega töölise teatris käia, sest seal võida tüseda näiteseltskonna korralikku mängu näha.

Ma olin töölistemajas peale tööpäeva lõppu. Sealolemine avaldas head mõju. Korralik ja otstarbekohane mööbel, seintel maalid, piinlik puhtus. Seal võis näha hulka töölisi istumas mõtteid vahetades või lugemas ajalehti ja ajakirju, mida oli külluses.

Sama päeva õhtul oli õnnelik juhus ühe Tampere lehe toimetaja vastutulelikkust ohtralt kasutada ja tema abiga linna kauni ümbrusega lähemalt tutvuneda.

Enesestki mõista, et ka Pühajärvel käimata

Lahti. Vaade linnast Vesijärvele.

Lahti raekoda.

ei jätanud. Pühajärv on mitukümmend kilomeetrit pikk, aga kitsas, paiguti kõrgete kaljukallas- tega; kalju peal, nagu Soomes ikka, kasvab siin tubli männi-kuuse segamets, nagu poolvägisi, kuid on siiski elujõuline.

Paiguti on kaldad madalamad; neis kohtades on siis enam lehtpuid.

Suvilaid on kallastel palju. Isegi järves olevate väiksete kaljusaarte peale on nad poe- tunud.

Vaadates neid tsipakesi saarekesi, millest mõni vast sülda kakskümmend läbimõõta, mõt- led — et oleks vast üsna mõnus mõne niisuguse väikese kuningriigi peal olla. Nüüd aga läheb paat neist mööda, ei teagi, kas sinna üldse el- ma pääseb. Küllap need kaljusaaredki, nagu kõik ilmas, on veetlevamad eemalt.

Õhtul läheb järv elavamaks. Mootor- ja sõu-

Lappeenranta. Sadam. Saima järv.

depaadid sõeluvad. Linnast sõidetakse saartele ja sõidetakse niisama.

Sõuame ühele suurele saarele, mis asub kaldast 3 kilomeetrit. Saar on linna päralt ja tööliste kasutada antud. Ta on sega- metsaga kaetud. Seal on kohvimaja, män- guplats, keegel ja tantsupõrand. Õhtuks oli sinna hulka töölisi kogunud. Lugesid kohvimaja rõdul ajalehti, suplesid. Män- guplatsil lõi salkkond noori jalgpalli, pidid noor-kommunistid olema. Päike oli juba alla veerenud, kui jõudsime tagasi linna. Ilus ja muljerikas suvepäev oli kahjuks otsa saanud.

lärghmisel hommikul jätkus teekond Lah- ti poole, mis asub Tampereist 170 kilomeet- rit lõuna-ida pool.

Lahti viis rong lõunaks.

Väga kena linn 12.000 elanikuga. Asub metsade ja mägede vahel. Linna alt algab pikem järv — Vesijärv, mis läheb põhja si- his kuni Yväskylä linnani, umbes 130 kilo- meetrit.

Saima. Paistavad saared.

Ka seda järve mööda parvetatakse tublisti palkisid alla. Siin on ka suur lauasaagimise vabrik.

Nagu teada, on ju Soomes karjasaaduste kõrval tähtsam väljaveoaine — metsasaadu- sed, mis ka peajasjalikult Inglise turule lähevad.

Lahti on armas linn. Seal satud kiusatusse: ei raatsi nagu ära sõita, tahaks jääda mõneks nädalaks.

Kõlbab väga hästi suvituskohaks. Igavene hea õhk seal, palju rohelist linnas; valged nägu- sad majad on nagu luigekari rohelisel tiigi pin- nal. Erandiks on ainult linna raekoda — iga- vene graniitehitus, hall tõsine, massiiv.

Linnast, kuni kolmveerand mägedega haa- ratud, avaneb Vesijärvele lahtine vaade. Linna

Saima kaanal.

serval üsna korralik sadam. Üksteise järele lähevad sadamast neli valget reisilaeva välja, lähevad Padasjokile, Heinolasse, Kuhmoineni, Yväskylässe.

Hooga tühjendatakse siin puulaevu — otsekohe vagunitesse. Meestel tükitöö. Särgid on ka ära visatud, lõhuvad. Ühe puupraami päras istub mees, jalad ripuvad üle praami serva. Katsub õnega kalu püüda. Siia, sadamasilla juure, kus rigin, ragin, kus vesi sogane, ei tiku vist viidikaski, mees aga vaatab kangekaelselt õngekorgi peale ja, võib olla, ootab koguni ahvenast...

Üks punane joon puutub Soomes igalpool silma. Sakslastele, kes tulid siia sootu kauge-maleulatavate plaanidega kui „vabastamine“ ja kes aitasid Soome kodanlusele kodusõjas peale jääda, on pea igas linnas ja linnakeses au- ja mälestussambad püstitatud. Lahtiski on ta — poolteise sülla kõrgune graniitsõdur palvetab... Ühes teises linnas näidati mulle kodusõjas langenud tööliste ühishauda. Oli rohuga kinni kaetud küngas.

Need graniit-mälestussambad on ju arhitektooniliselt kaunid, aga nad puutuvad teravalt silma ja tekitavad õudset meeleolu Soome hilisema ajaloo kurvemalt leheküljelt... Vahele on vesi paksem kui veri.

Lahtist läks tee Lappenranta linna kaudu Imatrale, et vaadata Imatra suurejoonelist kaanaliheitamist.

Lappenranta asub Lahtist 160 kilomeetrit ida pool, Soome suurema järve — Saima — kaldal.

Tee sinna on üksluisem, maapind ühtlasem; peaausjalikult metsad. Siin-seal mõned väikesed majapidamised metsaservadel.

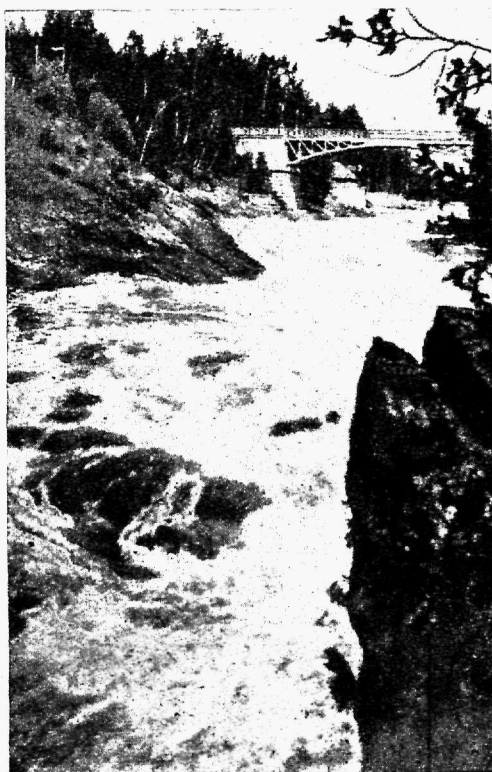
Siin näeb ka neid väikseid metsateid, mis kaovad puude vahele ja käänavad ei tea kuhu; lähevad sinna, kus sügavas metsas põõsa taga magab jänesepoeg või hüppab orav oksalt oksale. Ned on need tuttavad metsateed, mida maalil Juhani Aho...

Kouvola sõlmjaamas peatub rong kauem. Siin tuleb salkkond nekrute paari kaitseliitlase saatel rongile.

Edasi teel sobib tutvus ühe jutuka Viipuri advokaadiga. Ta kinnitab juba nähtud ja tuntu muljet — et Soome olukord läheb aina rahulikumaks ja kindlamaks.

Meie maauuendusest juttu tehes arvab ta, et mõisnikkudele peaks maa eest natuke tasu maksma. (Mõni teine Viipuri advokaat on muudugi sootu teisel arvamisel.)

Oleme Simola sõlmjaamast läbi jõudnud. Viimaks peatub rong Lappenrantas. See on vä-

Imatra kosk.

hem linn kui Lahti, kuid sama puhas. Tema valged majad on veel enam rohelistesse uppunud. Erandiks, mis pildi kokkukõla rikub, on kasarmute rohkus linna lõunaservas. Siin asub Soome ratsaväge, samasugused punaste püksitega poisid kui meilgi.

Jääb üsna vähe aega linnas olemiseks. Tuleb kasutada esimest laeva, mis viib Imatrale. Lappenranta sadam on reisilaevade poolest elav. Üksteise järele lähevad valged laevad Saimale. Siit pääseb ju Imatrale, Savonlinna ja Mikkelile. Peale selle peab lähemate suvituskohtade ja saarte vahel ühendust hulk mootorpaatisid.

Lappenranta sadamast algab teekonna kaunim osa — sõit Saimal. Pettumuse tunne tekib, kui jõuad järvele. Otsid asjata suurt ja avarat järve. Saared lõikavad silmapiiri ja tekitavad suurest Saimast mõnda väikest. „Kui saari ees ei oleks,“ siis seletaks kaugele.

Peasjalikult kaljukaldad — kuuse- ja männimetsaga kaetud. Saared igasuguses mõõdus: mõni tõuseb nagu nukk veest välja, võib teda sülle haarata; sealsamas jälle päris korralik saar ja mahutab mõnda punast suvilat.

Teel tulevad vastu palgiarved ja laudadega koormatud praamid. Siis möödub reisilaev. Lehitatakse vastastikku. Meripartide kari laseb üsna meie laeva juure vette, aga enne kui laskeriistaga tagasi jõuad, on nad aupaklikus kauguses...

Jõuame Imatrale. Osa teed tuleb veel autobussil teha.

Ega Imatra ei ole suur kosk. Narva koskest mõnda korda vähem. Aga ta on metsikult vihane ja kütkestavalt ilus.

Avar ja veerikas Vuoksa jõgi on umbes 300 sammu ulatusel rõhutatud kitsasse ja tugevalt langus põhjaga kaljusängi, mille põhjas on järsud mäekesed ja orukesed — nii tekib Imatra. Vuoksa elab siin rasked silmapilgud üle. Ei ole tal siin ainustki tilka, mida kaljud põhjalikult viintsutamata jätaks. Vesi muutub täiesti valgeks. Eemalt vaatad — on piim. Miljonid peeneid veepiiske tõuseb kose kohal üles. Ei tüdine kunagi ära Imatra vaatamisest. Teeb joobnuks. Vist sellepärast juhtubki siin, et kaks inimest, kes on väga heas läbisaamises, endid koske heidavad.

Praegu katsub tehnika selle vihase kosega jõudu.

Sillast mõnikümmend sülta ülespoole ehitatakse paisu. Töö on ränk ja läheb üsna pikkamisi, sest veejooks on siin kõva.

Samal ajal lõhutakse kose kõrva kalju sisse kaanali — umbes kilomeetri pikkuselt ja kuni 6 meetri sügavuselt.

Siia tuleb hiigla elektrijaam Soome elektriseerimiseks. Kaanali lõhkumise tööd on käimas. Elektripuur ja dünaamiit panevad kalju alla vanduma. Raudteeliinid on tõmmatud juure. Huikavad vedurid, käivad rasked plahvatused.

Kaanali ehitamise tagajärjel jääb Imatra kolmandiku võrra vähemaks.

Imatral käib suvel palju huvireisijaid. Paljud tulevad paariks tunniks, et saaks aga korragi ära käia. Nagu ruttavad, sest Imatrale sõites kuulsin kõma, et kosk kaanali tagajärjel hoopis ära kaduda.

Nii kurb see asi siiski ei ole. Ta kaaneb ainult ja sinna on veel mõni aasta aega.

Soomes, juulis 1923.

LORD NELSONI VIIMANE ARMASTUS.

SCHUMACHERI AJALOOLINE ROMAAN.

Tõlkinud E. J.

Kuusteistkümmes peatükk.

Juba järgmisel päeval vara hommikul võttis Maria Carolina Nelsoni vastu, ilma pidustuseeta, ainult sir Villiami ja Emma osavõtul. Ikka veel pidi Prantsusmaad arvesse võetama.

Naeratavat pilku Emmale heites, ütles Maria Carolina, et ta tervis paranenud, voolas üle tänust Nelsoni vastu, palus nõu oma ettevõtte, mis ta Rooma poolt ähvardava ohu vastu plaanitses. Omalt väimehelt, Saksa keisrilt, oli ta vabaherra von Macki oma teenistusse palunud ja ka jaatava vastuse saanud. Geniaalne strateeg ja Austria sõjaväe uuendaja pidi oma

mõõduandva otsuse Neapeli väe sõjatubliduse kohta andma ja järgnevas võitluses ülemjuhatuset enda kätte võtma. Oktoobri alguseks ootas ta teda. Kohe peale ta siiajõudmist kavatses Maria Carolina sõjanõukogu kokku kutsuda, millest ta Nelsoni palus osa võtta. Ta lootis tema teojõulise abi peale, mille läbi ta tänu tema vastu veelgi tõuseks. Niili võitja nimi julgustaks ja elustaks ka kõige kartlikumat meest.

Nelsoni silm leegitses. Uut teed nägi ta enda ees — Inglismaa vaenlast ka maal uue hoobiga alandada, võib olla jäädavalt kahju-

tuks teha. Kirgliste sõnadega heitis ta nõusse, andis enda ja kogu oma laevastiku täiesti Maria Carolina käsutada.

Lahkelt ulatas kuninganna oma käe Nelsonile suudluseks. Ja tema, kes igast liigutusest Emmaga aralt tagasi oli põrganud, vajutas oma huuled sellele peenele käele, ilma et silmapilkugi oleks kõhelnud, ilma et ükski närv oleks tuksatunud.

Vast armastas ta Maria Carolinat siiski?

Midagi nagu armukadedus hiilis Emmasse. Kuid ta naeratas kohe oma inetu tunde üle. Maria Carolina oli nagu tema õde Maria Antoinette; Nelson aga polnud Mirabeau, kes mõne kuninganna käesuudluse pärast enda ära salgas.

* * *

Peale audientsi läks Emma Nelsoni kõrval meriväe arsenaali. Haavatud pidid maale toodama, niikaua kui veel soodsad tuuled puhusid.

Emma oli kõik ette valmistanud, niipea kui teade laevastiku lähenemisest tuli. Vankrid ja kanderaadid seisis kaldal, teenrid jagasid karastusi. Haigemajade arstid, Samariitlaste Ordu teenivad õed ja vennad ning valitsuse esitajad võtsid haigeid laevaarstidelt üle. Kõik see sündis rahulikus korras; ei olnud suurt tungi, ei kisa.

Siiski tundis Emma oma südant värisevat. Kui kahvatuid võiduohvrid temast mööda kanti, nägi ta esimest korda lahingu koledust ja sõjakuulsuse õudust. Kuum kaastunne täitis teda. Aga siis, kui kõik mööda oli ja kaptenid teda ümbritsesid, kes tema hoolt ja oskust kiitsid, kui ta Nelsoni silmas imestust ning tänu luges... jällegi valdas teda mingi õnnejoovastus. Mis olid ohvrid selle armastatu, selle suurepärasuse kõrval? Tema suuruse tööriistad olid need, väiksed kivid tema tegude kerkivates elitustes. Õnnelikuks võis neid pidada, et nad teda teenida tohtisid, tema eest veretuda.

Ah, need väiksed hinged, kellele kõik haiglane näis, mis nende madalast mõödust kaugeemale ulatus! Sentimentaalsuseks ja hüsteeriaks nimetasid nad, mis südame kõrgemad võngutused, vaimu jõurikas elu...

Kaptenite hulgas oli ka Josiah.

Sageli oli Emma kena elava poisikese peale mõelnud, kes kord ta lahutamatu saatja olnud. Kes kõik ta emalikud tunded ärkvele oli toonud, mis ta oma lapse vastu pidi sumbutama...

Nüüd kohkus ta, Josiaht sootu muutununa nähes. Suur, kange, toores, oma liigutustes hoolimatu, sarnanes ta neile ohvitseridele, kes

Nelsoni laevastikus alati võimul olnud. Oma kõrgi ülalpidamise ja toore väljaastumise tõttu pilgati ja vihati neid võõraste rahvaste poolt. Sünnitasid Inglismaale igalpool vaenlasi, kuhu nad ka ei läinud.

Kuna Emma Troubridge'i ja teiste kaptenitega kõneles, hoidus Josiah temast eemale. Tegi, nagu ei näeks ta teda, kuni äkki Nelsoni hääld kostis, teravalt, lõikavalt, nagu seisaks ta Vanguard'i lael.

„Kapten Nisbet! Üks sõna!“

Josiah võpatas, kõheles silmapilgu, läks siis Nelsoni juure ja andis au.

„Sir?“

Oma häält vaigistades jätkas Nelson. Kuid ta seisis Emmale nii lähedal, et ta kõik mõistis.

„Kapten Nisbet, kas teate, kellele teie haavatud seltsimehed oma vastuvõtu ja sellega võib olla oma paranemise eest tänu võlgnevad?... Kapten Nisbet! Ma ootan teilt vastust!“

„Arvan seda teadvat, sir!“ vastas Josiah, sõnu läbi hammaste kuuldavale tuues. „Räägitakse, lady Hamiltonile!“

„Seda ei räägita mitte ükski, vaid see on nõnda. Kõik laevastiku kaptenid on seda tunnistanud. On teda tänanud. Ainult teie mitte. Kapten Nisbet, kas ei tahaks teie seda mitte teha, enne kui hilja on?“

Tume puna tõusis Josiah näkku. Kangekaelselt viskas ta pea tagasi.

„Teie ausus...“

Kuid Nelson ei lasknud teda rääkida. Rutulise liigutusega tuli ta oma pojale nii lähedale, et nende näod peaaegu üksteist puudutasid. Tema silmist helkis tuli.

„Lady Hamilton on Suur-Britannia saadiku abikaasa, kes siin tema majasteedi kuningas Georgi asemel seisab. Meie oleme teenistuses, kapten Nisbet. Ja alatu koer on, kes teenistuses oma kohuseid ei täida...!“

Ta pööras talle selja. Josiah nägu oli surnukahvatuks muutunud. Aeglaselt, peaaegu vankudes tuli ta Emma poole, kogeles paar arusaamatut sõna, kummardus tema käe üle, nagu tahaks ta seda suudelda. Kuid tema huuled ei puudutanud teda.

„Josiah!“ ütles ta kokkunult. „Ma palun teid, mis on teiega? Mis on teil minu vastu?“

Josiah ajas enda sirgu, vaatas talle külmalt otsa.

„Ma ei mõista myladyt...“

„Josiah, ma olen Teie vastu alati heatahtlik olnud... ja ma usun, ka mina olin teile varem pisut kallid... aga nüüd... äkki... kas teie ei tahaks mulle öleda? Tohin ma teid paluda oma juure Palazzo Sessa'sse tulla? Loodan,

et teie veel neid päivi mäletate, mis meie seal koos veetsime..."

Põlglikult kehitas Josiah õlgu.

„Sest on nii kaua mööda, mylady! Aga kui teie mulle seda maja soovite näidata... mylady! on käskida!“

Kangelt kummardus ta, teretas Nelsoni ja läks teiste juure.

— — — — —
Koduteel hakkas Emma Nelsoni küsitlema. Talle oli meele tulnud, et ta juba kauemat aega oma kirjades Josiah'lt tervitusi ei saanud, tema nime üldsegi ei nimetanud. Kuid Nelson andis ainult puuduvaid teateid. Vastumeelt. Ta ei mõistnud omale isegi seletada, miks tema ja poja vahele Teneriffas lõhe tekkinud. Seal oli Josiah tema elu päästnud, teda nädalate kaupa nagu armastaja poeg ravitsenud. Äkki aga, mõni päev enne Nelsoni jõudmist Inglismaale oli ta ära läinud, tema ravitsuse ainult arsti hoole jättes. Vaevalt oli ta laeva äraminekuks ilmunud, külmalt ja pealiskaudselt jumalaga jätnud, nagu mõnda võõrast.

Oma tuleviku-mure tõttu ei olnud Nelson tol korral Josiah haruldase ülalpidamise peale suurt rõhku pannud. Alles Inglismaal pikal paranemisajal oli ta selle üle järel mõelnud, Josiah emaga kõnelenud. Kuid ka tema oli nõutu olnud. Ja Tom Kidd, ainuke, kes Josiah'le lähedal seisis, oli tema juure laevastikule jäänud. Pärast, kui Nelson sõjateenistusse tagasi astudes laevastiku ülemjuhatusse enda kätte oli võtnud, kuhu ka Josiah 'Thalia' kaptenina kuulus, oli see isast eemale hoidunud ja temaga ainult teenistusasjus läbi käinud. Kaptenite sõbralikkudel koosviibimistel oli ta alati külm ja kinnine olnud, alati valmis vaidlema isa mõju, juhataja liig suure hindamise, tema oleku vastu. Tema, kes Nelsonis varem oma ideaali nägi!

Oli ta oma kahekümneühe aastaga sellel arenemisastmel, kus pojad tundmatul tungil oma isadele vastu hakkavad, et oma vaateid läbi viia? Ikka tegi ta vastuoksa sellele, mida Nelson hindas ja soovis. Teenistuses äärmiselt täpne, oli ta kui ümber muudetud, niipea kui kuskile sadamasse jõudis. Siis jõi ta ööd läbi, mängis, ajas naisi taga, teadliku, kiitva avalikkusega, nagu läheks ta selle peale välja, et isa kurvastada, teda ärritada...

„Asjata olen katsunud talle läheneda,“ lõpetas Nelson tusaselt. „Ja nüüd näib ta oma pahameelt ka minu sõprade peale üle viinud olevat. Kuis tuleks ta muidu selle mõistatusliku ülalpidamise peale naise vastu, keda ta varem peaaegu jumaldas?“

„Ja Tom Kidd?“ küsis Emma. „On ta veel tema juures?“

Nelson raputas pead.

„Jätsin ta Inglismaale. Oma tumeda ebasuguga ei avaldanud ta Josiah peale head mõju. Ka läks ta mulle koormavaks. Alalõpmata hiilis ta mu ümber, püüdis mind tuhandete väljamõeldud ohtude eest kaitsta. Mu naine on siiski temast väga sisse võetud. Lääne-indialastel on veidi kalduvust vaimudenägemiseks.“

Ta ütles seda naljataval toonil. Kuid tema kulmude vahel laius sügav volt, mis teda varemaks tegi, kui ta oli.

Väsinud ja haige näis ta, nagu lasuks midagi rasket tema peal.

* * *

Josiah tuli, kui Palazzo Sessa täis külalisi oli. Neapeli seltskond tungis sinna, et Niiluse kangelast lähedalt näha, kutseid piduks saada, mida saatkond Nelsoni auks valmistas. Kahekümneüheksandal septembril pidi tema sünnipäeva pühitsetama.

Nõnda ei leidnud Emma Josiah'ga kõnelemiseks soodsat aega. Ka siis, kui ta sir Villiami kutsete peale sagedamini ilmus ja lõpuks ligemale igapäev selles majas käis, näis ta Emma üksiolemisest meelega eemale hoidvat. Ta oli äärmiselt viisakas, ei rikkunud kunagi seltskonna kommet, hääletas isegi oma seltsimeeste kiitustega ühes Emma iluduse ja kunstilise ande kohta nii valjusti, et tema häälel Emma kõrvu oleks pidanud tungima.

Kuid Emmast ei lahkunud piinlik tunne. Sagedi, kui ta Nelsoniga kõneles, tundis ta Josiah pilku endal, nagu püüaks ta kaugusest tema sõnu huultelt lugeda. Kui ta aga tema poole vaatas, pöördus ta ümber, tegi, nagu ei teaks ta midagi.

Hiilis ta tema järel, nagu Tom Kidd tema järel oli hiilinud?

Ta naeratas selle üle. Kui ka Tom temale kõik jutustanud on, mis Greville tema kohta valetanud! Nelson teadis tõtt. Nelson on ta vabaks mõistnud. Milleks olid siin teiste arvustused!

* * *

Kahekümneüheksas september. Nelsoni neljakümneaasta sünnipäev...

Kogu Euroopa austas seda kangelast. Kuningas Georg ülendas tema Inglismaa peeriks ja andis talle aunimeks parun Nelson Niiluselt ja Burnham-Thorpe'st. Tema tegude kuulsus kajas troonikõnest parlamendini. Suures tänutundes määrasid mõlemad kojad temale ja ta kahele järeltulemale iga aasta kakstuhat naela pensiooni. Suurest murest Egiptuse provintsi pärast vabastatud, saatis talle Türgi sultan kallihinnalise sooblikasuka, kallis-

kiviehte tema admiraalikübarale ja kümme-
tuhat tsehiini¹⁾ haavatute jaoks, sultani ema
kalliskividega kaetud kuldkarbikese, Wenemaa
keiser Paul ja Sardiinia kuningas oma näopilte
suurtes, kuldsetes kastides, ehitud briljantidega,
Londoni linn kuldmööga, Ida-India seltskond
kümme tuhat naela.

Laevastiku kaptenid austasid teda võidu.
Toored, merimehele omased olid nende leidu-
sed. Kapten Hallovell „Swiftsure“st lasi
„Orient“i peamastist kirstu valmistada. Selles
kui oma võidumärgis pidi kord kangeline
maetama. . .

Neapel läks on austamises üle piiri. Õnne-
soovijate parved voolasid sir Villiami suvilasse
Posilippi, mis oli pidustuse keskpaik. Kõrge,
laevaninadega ilustatud samm, mille Emma
mälestuseks püstitada lasi, kattus külaliste ni-
medega. Kaheksakümmend ilmus lõunasöögiks,
kaheksasada õhtueineks, tuhat seitsesada neli-
kümmend öiseks balliks.

Valgusmeri lainetas maja avarates ruumides
ja pargi rohelistel kõnniteedel. Kenad naised
kahisevates siidkleitides, tugevad meeskogud
kullaga ilustatud vormiriietes sõelusid edasi-
tagasi — toreduse ja hiilguse elavad vood, mis
kuulsuse graniitses hällis edasi tormasid, Pai-
siello ja Cimarosa kadumatuist viisidest saa-
detud. . .

Ja üle selle üksainus nimi. . .

See kõlas igalt huulelt, säras igal vaibal, ter-
vitas igast lipust. Teenrite livreedesse ja laud-
linasse olid tema nime esimesed tähed tikitud,
hõbeserviisides graveeritud, kristallklaasi-
desse põletatud.

Nelson, kõikjal Nelson.

Ja kuidas nimi, nõnda ka mees. Kõikidest
ulatus ta kõrgemale. Võimatu oli teda teiste
seast mitte ära tunda. Ta sale kogu, peenelt
vormitud pea, ta vaimurikas nägu eraldasid
teda silmapaistvalt teistest. Ja mida ta va-
rem viletsaks risuhunnikuks nimetanud, muu-
tus nüüd ta suuruse tunnusmärgiks. Seal ei
olnud ühtki meest, kes mitte austades ta kuue
tühja käise ja ta otsa armide peale ei vaada-
nud, ühtki naist, kes mitte tema silma pilku ei
otsinud.

Nii palju haavu, nii palju võitused. . .

Temale aga näis kogu õitsevas iluduses üks-
ainus naine elavat. Laual, jalutuskäikudel, pi-
dulikkudel kõnedel — ikka pidi ta tema kõrval
olema, alati tahtis ta tema käe vajutust omal
käsivarrel tunda. Ta naeratas, kui tema nae-
ratas; jõi, kui tema jõi; sõi, kui tema sõi; kiit-
tis teda valju häälega, kui ta külaliste peale-

käimisele järele andes, suvila väiksel näitela-
val mõnda attitüüdi näitus ja Pompeijaani tant-
sijannana, tantsukunsti jumalannana ja armu-
nud unistajana ilmus. Nelson kiitis täis vaimus-
tust ta joonte suursugust ilu, liigutuste elavat
painduvust, avas ühes temaga balli, ei tantsi-
nud kellegi teisega. Vahetpidamata libises ta
nimi tema huultelt.

Oli alles nüüd kuulsusejoovastus ta valla-
nud? Ja tahtis ta oma tänutundes selle päeva
suurusest ka Emmale osa anda, mis tema tee-
netest kaugemale ulatus? See, kes alati nii tõ-
sine, peaaegu arglik, näis äkki täiesti muutu-
nud olevat. Ta oli nagu vallatav, naerev poi-
sike, keda magus viin esimest korda uimas-
tanud.

Emma luges teiste nägudel kadedust, kuu-
lis nende salajast sosistamist, nägi sir Villiami
uurivat pilku, Josiah luuravat tõsidust. Kuid ta
viskas pea kukla ja naeratas nende hingede
väikluse üle. Ajas enda püsti uhkes teadmises,
et ta ilus ja täis jõudu. Kas ei olnud ta selleks
sündinud, et armastada?

Ainult seepärast oli saatus ta pimedusest
valgusse tõstnud, et ta Nelsoni armastaks.

Tema, kes oli kord madal tüdruk, üht kan-
gelast. . .

Seitsmesteistkümmes peatükk.

Emma oli ühe pargi künkasse ruumika koopa
lasknud kaevata, mille sissekäiku purskaevu
ülespaiskavad kiired ja veekose allalangevad
piisad nagu eesriidega katsid. Pandi vesi kinni,
siis avanes koopa sisimus. Seal võidi kuivalt
kaljusilla kaudu amfiteatriladilisel üleskerki-
vale poolimarele muruplatsile jõuda, mille rohe-
lised vaibad kaugele puude ning põõsaste alla
kadusid. Selle keskele oli Nelsonile troonitao-
line kõrge iste püstitatud, mille mõlemal pool
madalamad laevastiku kaptenitele olid määra-
tud. Ülejäänud ruum kuulus helimeistritele ja
suuremale osale külalistest.

Nende vahel pidid tungaltkandvad teenrid vaba
hoidma tee, mis koobast trooniga ühendaks.

Ümbritsetud viiestkümmest merineitsist,
Neapeli ilusamatest piigadest, sätendades vär-
vilistest tulukestest; kerkiks Emma Thetise ju-
malannana nagu vete sügavusest ning ulataks
Nelsonile, mere vaigistajale, oma riigi aumärgi.
Paisiello voolava muusika saatel läheneks ta
oma saatjatega troonile, kiidaks kõlavates rüt-
mides Nelsoni suurust, ulataks talle merivalit-
seja märgiks kuldse kolmeharulise hargi ja põi-
miks ta otsale kuulsuse sümboolina loorberoksa.

(Järgneb.)

1) Umbes 92.500 marka.

EESTI MAJANDUS SÕNAS JA PILDIS.

PÕHJA PANK A/S.

Eesti iseseisvusega tekkis suurem vajadus rahaasutuste järele. Olevad krediitühisused ja laenuasutused ei suutnud enam kaubandus- ja tööstusettevõtjate kõiki nõudmisi täita. Peale selle oli kodumaa rahaasjandus tol ajal osalt võõraste käes, võõra kapitali küüsis, nõnda et suuremate Eesti ülesannete kordasaatmine ikkaagi võõrast kapitalist ära rippus, mis kas hoopis võõrsilt pärit, ehk kuigi kodumaalt, siis võõraste ja isegi Eesti edule vaenulikkude kihtide omandus oli.

See asjaolu andis salkkonnale Eesti tegelastest julgust Eestis uut panku asutada, mis 18. oktoobril 1919. aastal Põhja Panga avamisega ajakohase täitmise leidis.

Põhja Pank on asutatud täiesti Eesti kapitaaliga, Eesti tegelaste poolt ja Eesti juhatusega. Aktsionäärideks on samuti tuttavad Eesti tegelased igast Eesti nurgast.

Panga asutajatel läks korda Tallinnas ühe nägusamatest majadest, end Tallinna Saksa klubi maja S-Karja ja Jaani tänava nurgal omandada, kus pank vastava ümberehitusega suured ja mõnusad ruumid leidis.

Panga tegevus on järjest kasvanud ja laieneb alata. Praegu on pangal osakonnad: Tartus, Viljandis, Võrus, Abja Paluojaal, ja Türiallikul, mille elav tegevus

Põhja Panga maja.

on põhjust annud kavatsusele ka teisteski kodumaa suuremates linnades osakondi avada.

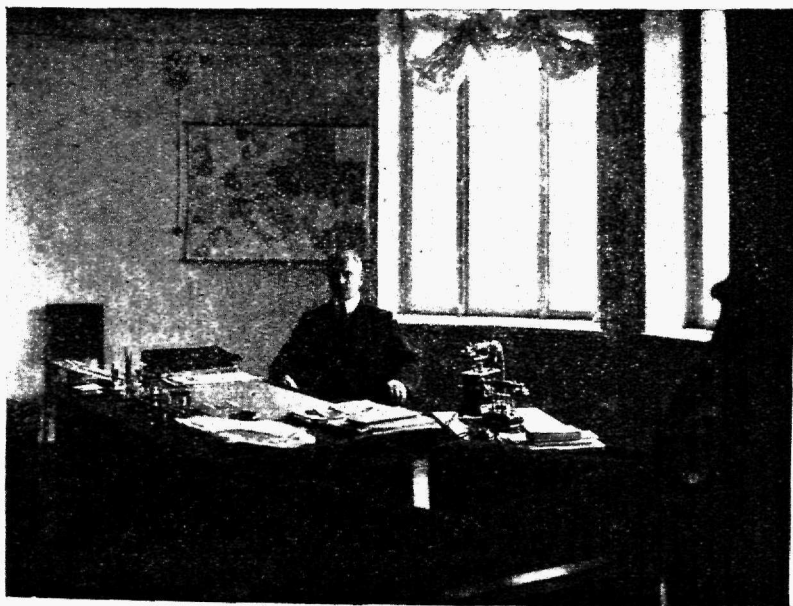
Panga ülesanne on finanseerida Eesti kaubandus- ja tööstusettevõtteid ja võimalikult laiematele Eesti ringkondadele, muuseas Eesti põllupidajatele, krediidiga abiks olla. Põllupidajatele annab pank iseäranis soodsatel tingimistel põllumajanduse laiendamiseks laenuid välja.

Hiljuti on panga poolt Tallinnas kaks maja Uuel tänaval nr. 32 ja 34 suurema vaba krundiga omandatud, kuhu praegu panga nõuetele vastavad aidad üles ehitatakse.

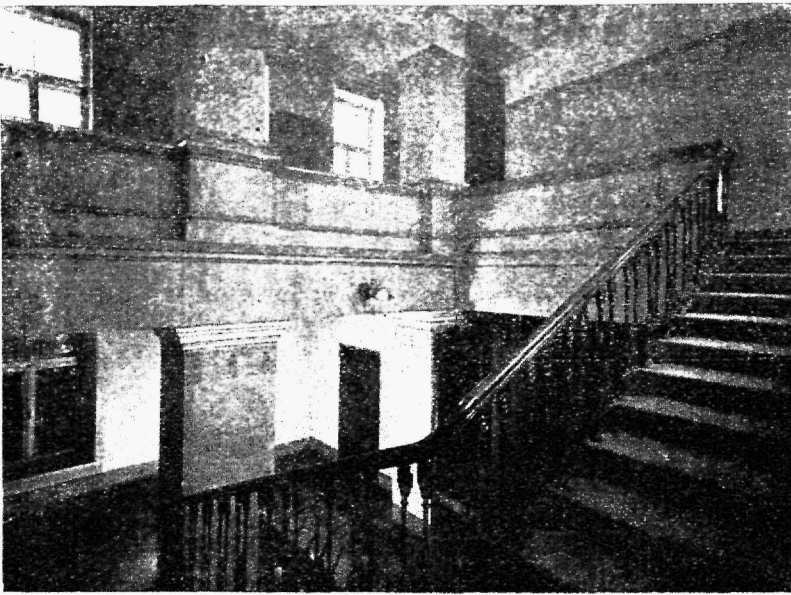
MÕNDASUGUST.

Kõige huvitavam linn maailmas.

Hiljuti pühitses suure pidulikkusega Greater New-York (ametlikult lihtsalt: New-York) oma 25. asutamis-aastapäeva. Linnas elab viimase rahva-lugemise andmete järele (1920 aastast) natuke üle 6 miljoni elaniku ja see arv kasvab palju kiiremini kui Londonis, kus praegu umbes 7.400.000 elanikku. Elanikkude arv New-York'is oleks umbes ühe miljoni võrra suurem, kui siia juure

Põhja Panga direktor A. Kuben oma kabinetis.

Põhja Panga trepikoda.

arvatakse ka New-York'i osad, mis ametlikult on eraldatud Hudsoni metropoolist. Kuid sellest hoolimata arvatakse võimalik olevat linna mõne aja pärast rahvarikkamaks linnaks ilmas pidada. Rahvaarvu kasvamise probleemi teaduslikult harutav „Sage foundation“ kinnitab, et 30 aasta pärast on mitte vähem kui 20 miljon newyorklast. Üksi Brooklyn'is (osa praegusest New-York'ist) on 100 aasta jooksul elanikkude arv kasvanud 11.187 pealt 2,070.355 peale ja nii seal kui eeslinnades on veel aset miljonitele. New-York'i all oleval maa-alal elas 100 aasta eest 152 tuhat hinge.

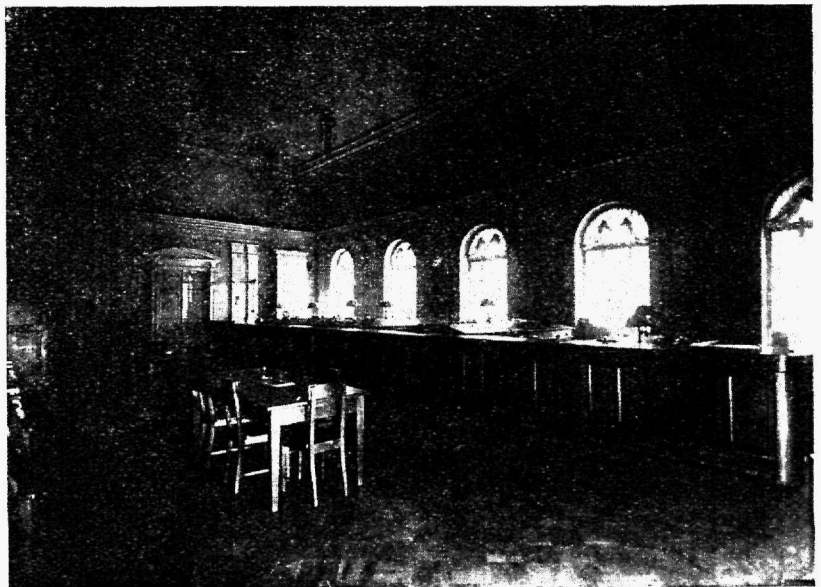
On see liialdus, kui New-York'i kõige huvitavamaks linnaks maailmas nimetatakse? Kitsal maatükil all linnas, kus iga ruutjalg maapinda nii õelda kullaga kaalutav on, tõuseb üle 88 hoone taeva poole, millest igaüks vähemalt 20-kordne on; on ka üle 30-kordseid ja kaks üle 50-kordseid. Üks maja tõuseb 792 jala kõrgusele õhku, järgmine 616 jala kõrgusele. Siin on võõrastemaju, mis üksi väikesed linnad moodustavad, ja sarnaseid on palju, sest igapäev on linnas 100-tuhande võõra ümber. Iga ameeriklane, kes edasi on jõudnud, ei pea paljudeks aasta jooksul mõned kuud New-York'is elada, sest ainult siin võib mees, kes raha väljaandmises kitsi ei ole, kõike omada, mida süda soovib. Siin võib ta roulette'i, pharo't, bacarat ehk muud seaduse poolt valjusti keelatud mängu mängida. Võõrastemaja detektiivile kümnedollarist andes hoolitseb viimane temale juba

sissepääsu Fortuuna templitesse, mis toredate piltide, laekõrguste peeglite ja pehmete vaipadega kaetult suursuguse klubi mulje annavad, mida veel see suurendab, et kõik külalised õhtutualettides on. „Venus Vulgivaga“ harilikud kohad on New-York'is ammu sulutud, kuid see ei tähenda veel, et võimatu oleks sajadollarilise eest pöörast ööd sekki ja noorte tütarlaste raffineeritud tantsuga ning muude mõnustega üle elada. Hudsoni metropoolis on kõigis asjus rohkem hoolitsetud kui üheski teises linnas Ameerikas.

Kunagi ei ole ükski koht sarnast rahvaste mitmekesisust näidanud kui New-York. Ühes idaosas asuvas koolis selgus, et õpilaste vanemad 22-st mitmesugusest maast pärit olid. Söögisedelid näiteks leidub siin peaaegu kõigist maadest. Kui soovitakse Türgi viisi süüa, siis tarvitseb minna ainult Washingtonstreetil asuvasse restoraani, kahes rahvarikkas Itaalia

koloniis võib kõike selle maa viisi järele saada, alumine idaosas on tervelt „koscher“; siis on oma Hiina linnajagu, Kuuba ja Portorico herrastel on oma söögimaja, edasi on esitatud Rootsi, Norra, Inglise, Prantsuse ja Saksa köögid. Viimaseid kolme võib leida igalpool. New-York varjab oma müüride vahel 1.500.000 juuti, igatahes vist hulga rohkem kui neid kunagi on Palestiinas elanud. Ühtlasi on New-York Roomale järgnev linn itaallaste arvu poolest, keda siin ümmarguselt 389 tuhat on. Sakslasi on siin 800.000.

New-York'is võib igaüks oma soovide kohaselt önd-

Põhja Panga operatsioonisaal.

saks saada. Ei ole ilmas ühtki usulist ühendust, kellel siin oma kirikut ehk vähemalt kooskäämise kohta ei oleks. Siin on üksik seltsi metodiste (*protestant, episcopal, free, primitive*), tosinad sinagoogid mitmeusulistele juutidele jne.

Tähelepanemata jättes erakorralist mitmekesisust linna elanikkude hulgas (kaks kolmandikku kõigist new-yorklastest on väljamaal sündinud ehk jälle asuikkude lapsed), läheb elu täiesti ladusalt, määrata. Maaaluste raudteede vagunid ja muud liikumisabinõud on sõitjaist alaliselt täis kiilutud, kuid vahejuhtumiste arv, mis siin tekkida võivad, on erakorraliselt väike.

New-York'i elanikule on enesest küllalt. Provintsi lehed toovad veerupikkuseid teateid sündmuste kohta metropoolis, kuna New-York'i lehed lühidaid teateid sellest

toovad, mis väljas sünnib. Kui newyorklane Hudsonist on lähkunud, valdab teda suur kojuigatsus, sest — ta tahab ennem olla laternastütaja New-York'is kui linna-pea mõnes lääneosas. a.

Ameerika teadusmees ennustab kolemaid külmi, kuid nende algus on veel kaugel.

Põhja-Ameerika ühisriikide Yale'i ülikooli professor Gregory ennustab uut külmadeajajärku maakeral.

„Ühisriigid,“ ütleb ta „kaovad kuni suurte järvedeni, samuti kui Skandinaavia, Shotimaa, osa Inglismaast, suur osa Aasias, siia juure arvatud Siber. Lõunapooleral hävineb lai ala Lõuna-Ameerikast, kaasa arvatud suurim osa Tshiillist. Austraalia pole karta midagi.“

NALI.

Eksitus. „Sind kahtlustati kuld kaelaehte varguses. Kas su süütus nüüd on tõestatud?“

— Ja, kaelaehte polnud kuld — oli ainult järelehtetud.

Vale arvamise ärahoimiseks. Liisi: „Ah Eduard on su peigmehe nimi? Kas ta ei ole seesama, kes loomaaias ahvidemajas oli?“

Minna: „Ja, aga muidugi ainult valvajana“

Rätsepa matusel. „Ah, emand Kärp, nii vara suri teie mees!“

— Kas ta teile ka ülikonda valmis ei jõudnud õmmelda?

MÕTTEKILLUD.

Inimesed ei salli seda, mis kõrge. Ela nii, nagu nemandki, kui sa rahu ja lugupidamises elada tahad. D. Lösch.

Truudus pole mitte armastuse, vaid iseloomu tugevuse tunnus.

Kes inimesi kardab, see ei karda Jumalat. Kes Jumalat kardab, see ei karda inimesi. Tolstoi.

Mingi asi ei lahuta ega lõpeta sõprust nii ruttu kui raha ja naised.

Araabia vanasõna.

Lugupidamisel, austamisel on piirid, armastusel — ei mingisuguseid.

Kirjavastused.

Vi-V-o. Ta-us. „Ühe lõbunaisterahva romaan' hingeliseliselt täiesti põhjendamata ja seletamata, pealiskaudne sündmustiku jutustamine. Võib olla, et see tõeliselt sündinud lugu, aga Teie ega ka Teie sõber Ameerikast ei ole seda kirjandusliselt kasutada mõistnud. Kah väiksed palad väärtusetu.“

S. J-on. Siin. Kunas lõpeb kord sarnaste sahariiniliste tundmuste lääge mäletsemine:

„Armastan Sind, sosistas, surus Virvet oma Hingekest, oma Elu tugevamini enda ligi ning pilgul, sügav kui meri, vaatas armsama igatsevatesse, uimastavatesse silmi.“

Haapsalus.

Tõusik (pahandades): „Missugused isikud siia kõik suvitama ei tule! Ma ei ole neid Tallinnas „Mustas Kassis“, „Lindenis“, üheski teises kabarees ega tsirkuseski näinud!“

Iga südamelööök kõneles armastusest, iga õrn pilk uppus õrnusesse.“

Toome ka Teie luuletusist, mis avaldamata peavad jääma, ühe salmi prooviks, siis näevad lugejad, et Teile suurt ülekohtu ei sünni:

„Nüüd on juba kaua
Mööda läind kõik õnne teel,
Igal õhtul Sinu kaela
Tülitama tulen veel.“

Meie kaela ärge enam tulge.

A. Saarela. S-aal. See poem on parema tõlkija vääriline. Nii selles kui ka teistes tõlgetes on ülisuur ladusus luule ilu hävitanud ja labastanud. Jäävad kõik avaldamata,

O. M.-ei. L.-sas. Luuletustel kulunud vorm ja veel kulunud abstraktsed ja sentimentaalne mõttemõlgutus sisuks. Jäävad muidugi avaldamata.

G. R. V.-maal. Tunneme kaasa Teie võitlusele y eest. Aga kui ka igalpool teie „Inimkuratingli“ katkendis ü asemel y oleks, peaks ta kui väga kuiv allegooria, ikkagi avaldamata jääma. Ka luuletused ei kõlba.

H. Tammisto. Siin. Saatke see jutuke ja luuletus mõne kooli alamklassi käsikirjalise ajakirja „toimetusse“ ja seal visatakse ta kindlasti paberikorvi, kui see seal on.

V. Vahter. Haapsalus. Et Teie rahvaväe ülema kantseлист oma tõlgete paljundamise kontori olete teinud, see on teie asi, aga et teie oma tõlgetest ära kirjutades ei ütle, et teised ära kirjutades teistele lehtedele ja ajakirjadele saadetud, igale ise varjunime all, seda peame eba-korrektseks. Saatime Teie tõlke ära kirjutades paberikorvi.

XX. Mõni sõna energeetiliselt — liig lühidalt ja raskepärastelt käsitatud. Ei ilmu.

A. R. Tartus. Võite saata.

A. R.-jo. I.-s. „Otsata hirm“ nii põhjendamatu, et lugedes mingit hirm-elamust ei saa. Stiilinäiteks üks juhuslikult valitud lause:

„Väga halva meeleolu löi niisugune seis ja rahutus, kaudades endise röömsa meeleolu.“ Nii võis kadunu K. A. Hermani päevit kirjutada. Jääb avaldamata.

J. O. Tartus. Naljad ja mõndasugust ei lähe.

V. S.-gas. „Nälg“ Kangesti venemaiguline, nagu teisedki Teie kirjutused; pealiskaudne, tehtu. Ei.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

OSKAR VIKMANNI
KELLASEPÄÄRI JA ESIMESEKLASSI PARANDUSTÖÖKODA
VIRU TÄNAV Nr. 15

Lähemal ajal hakkab „Aos“ ilmuma
kuulsa Vene kirjaniku

Leo Tolstoi jutustus:

„Polikushka.“

See on üks huvitavamatest L. Tolstoi
jutustustest, dramaatilise sündmus-
tikuga ja jookseb samal ajal kui
„Aos“ ilmub, Tallinnas

„Rekordi“ kinos.

Et teda kinos täiesti aru saades
ja suurema huviga vaadata, selieks
lugegu iga kinosse mineja ta enne
„Aos“ läbi.

E e s t i m a a

Tööstuse ja Kaubanduse Pank

Peapank Tallinnas, Suur Karja tän. 7.

O s a k o n n a d: Haapsalus, Pärnus, Petseris, Rakveres, Tartus, Valgas ja Viljandis.

Äriseis 31. juulil 1923. a.

Aktiiva.

Kassa ja jooksvad arved teist. pank.	37.865.306,61	Aktia-kapitaal	200.000.000,—
Laenuid ja diskonteeritud vekslid	571.781.424,73	Tagavara-kapitaal	97.000.000,—
Väärtpaberid	67.971.211,06	Mitmesugused eri-tagavarasummad	5.615.200,—
Väljamaa raha	3.033.719,36	Liikumata varanduse kustutuskapitaal	1.322.500,—
Korrespondendid:		Hoiusummad	341.349.221,91

„Loro“ 4.016.550,22

„Nostro“ 56.696.720,35

Osakonnad.

Kulud

Liikumata varandus

Liikuv varandus.

Muud aktiivid

Korrespondendid:

„Loro“ 12.497.489,88

„Nostro“ 67.750.742,29

Osakonnad.

Protseendid ja komisjon

Väljavõtmata osakasu

Riigimaksud

Endiste aastate tulude ja kulude arve.

Muud passiivad

Passiiva.

856.873.054,77

856.873.054,77

EESTI PANK.

Osakonnad kõigis maakonnalinnades.

Arveteseis 31. juulil 1923. a.

Aktiiva.

Kassa	1.233.161,523,15	Põhikapitaal	250.000.000,—
Väärtpaberid	40.815,815,—	Tagavarakapitaal	72.283.135,74
Hoiusummad väljamaal	181.703.597,58	Pangatähed	2.350.000.000,—
Välisvaluuta	105.484.586,22	Riigikassa	1.790.477.120,70
Laenuid välisvaluutas	267.057.726,11	Hoiusummad	986.092.284,90
Korrespondendid välisvaluuta „Loro“	129.485.182,16	Korrespondendid välisvaluuta „Loro“	74.144.979,62
Väljamaa korrespondendid „Nostro“	160.889.279,45	Väljamaa korrespondendid „Nostro“	312.699.945,96
Korrespondendid „Loro“	7.232.560,—	Korrespondendid „Loro“	12.130.573,82
Korrespondendid „Nostro“	4.494.212,82	Garantiid	584.922.707,63
Laenuid mitmesugustel arvetel	4.561.371.528,61	Akkreditiivid	61.764.729,60
Osakonnad	477.041.762,26	Osakonnad	495.259.601,72
Mitmesugused arved	71.716.396,02	Mitmesugused arved	250.679.089,69
	7.240.454.169,38		7.240.454.169,38

Väärtused depoo	788.811.106,34
Inkasso dokumendid	608.251.791,63

Passiiva.

Juhatus: E. Aule, J. Sihver, L. Sepp.

Raamatupidaja: J. Randmer.

Pank võtab raha hoiule jooksvale arvele ja tähtaja peale. Diskonteerib vekslid ja annab laenu. Ostab kulda ja hõbedat. Ostab ja müüb välisvaluutat ja toimetab kõiki pangaooperatsioone kodu- ja väljamaal, nagu inkasso, akkreditiivid jne.

Korrespondendid — kõik suuremad väljamaa pangad.

Põllumajandusline keskühisus „Estonia”.

Kõige suurem põllu-, karja- ja linnufasvatuse-
faaduste väljaveoäri Eestis.

1922. aastal põllupidajatele ostetud kauba
eest välja makstud mkf. 397.282.875.—

Peafontor: Tallinn, Jaani tän. 6,
Telegr. aadr.: „Sentr Estonia”.

Rõnetr.: Üldine 8-55. Sekretariaat 20-90.
Suhatuse 18-91, 20-94. Urveof. 25-19.

Worstwabrik: Jakobsoni tän. 4. Rõnetraat 1-33.
Piimaäri: Jakobsoni tän. 4. Rõnetraat 5-18.
Külmetusmaja: Uus Sadama t. 2. Rõnetraat 4-78.

Kauplused:

„Estonia” teatri majas nr. 7. Rõnetraat 8-45.
Uues Laenu panga majas, Müüriwähe tänav nr. 10.
Rõnetraat 23-09.
Jakobsoni tän. nr. 4. Rõnetraat 5-18.
Uus Sadama tän. nr. 2. Rõnetraat 27-42.
Kopliis, Wene-Balti tehase majas nr. 21.
Nõmme, Jaama tän. nr. 14. Masongi majas.
Rõnetraat 66.

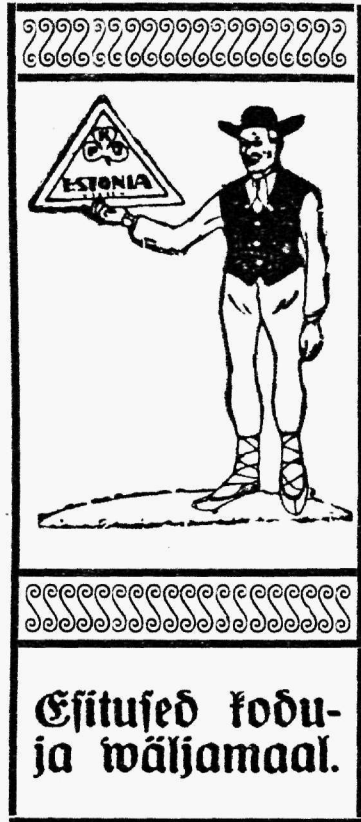
Ladud:

„Estonia” teatri majas nr. 7.
Siimeoni-Jaama tän. nr. 2-3 Ladu nr. 21.
Uus Hollandi tän. nr. 11. Ladu nr. 9 Rõnetraat 23-56.
Jakobsoni tän. nr. 4.

Kanamunade pealadu ja wastutõtmise punkt:

Jakobsoni tän. nr. 4. Rõnetraat 5-18.
Edaspidi: Uus Sadama tän. nr. 2. Rõnetraat 4-78.

Teine kanamunade wastutõtmise punkt:
„Estonia” teatri majas nr. 7. Rõnetraat 8-45.

Piimaühisustele footitame:

Aurujõuliste piimatalituste sisseseadeid Sakamaa ja Daani
wabrikuteest. Ilmafuulsaide „Westfalia” foorelahutajaid, auru-
jõul ja käsitsi. Rootsi „Baltic” auruturbiiniga piimatalituse
sisseseadeid. Th. Sabroe & Ko. wabriku külmetusmasinaid.
Paul Funke & Ko. wabriku piimaproovimise abinõusid.

Piimatalituste ja külmetusmajade ehituste plaanid, eelarwed ja sisseseadete eelarwed wal-
mistataks asjatundlikult ja korralikult wiinunud jõudude juhatusel.

„AGU“

on loetavam Eesti ajakiri.

„AGU“ on sisuliselt kõige huvitavam ja mitmekesisem ajakiri.

„AGU“ on kõige pildirikkam ajakiri.

„AGU“ ilmub korralikult igal nädalal, tema kestev ilmumine on kindlustatud „PÄEVALEHE“ osaühisuse poolt.

„AGU“ toob ainult väärtuslikku ja kõlbulikku lugemismaterjaali.

„AGU“ toob pilte tähtsamatest sündmustest, tegelastest ja kujutavast kunstist.

„AGU“ ei peaks üheski majas puuduma!

Tellige „AGU“ ja soovitage kõigile oma tuttavatele!

„AO“ tellimise hind: ühes kuus 120 mk.
 kahes „ 240 „
 kolmes „ 360 „
 Üksiknumber 30 „

„AOS“ kuulutamine on kasulik, sest ajakirja, iseäranis pildiajakirja, ei visata kohe ära nagu ajalehte, vaid hoitakse alal ja võetakse mitmel korral kätte.

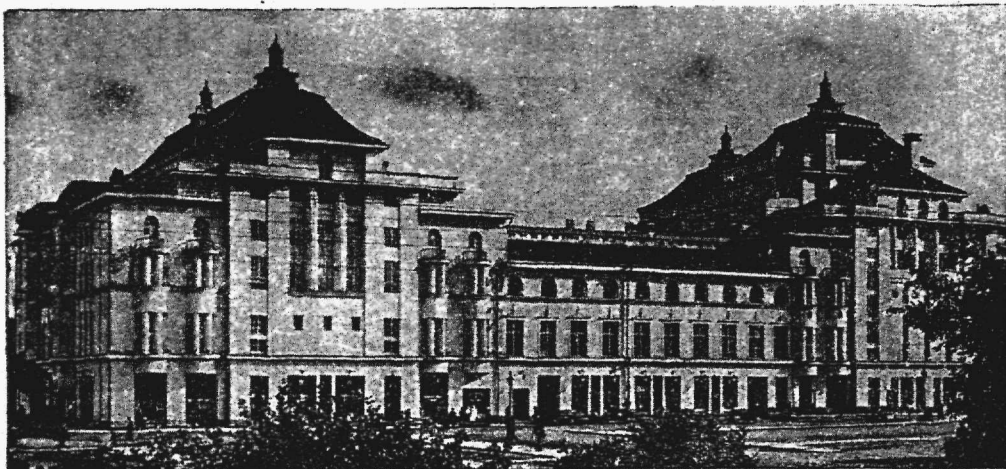
Nii on ajakirja kuulutusel **kestev mõju!**

Kuulutuste hind: 1 lehekülj 3500 marka
 1/2 „ 1750 „
 1/4 „ 875 „
 1/8 „ 440 „
 1/16 „ 220 „

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „PÄEVALEHE“ ja ajakirja „AGU“
kontor Tallinnas, Pikk tän. 2.

Kirjade aadress: Tallinn, Pikk tän. 2, „Agu“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(Päevaleht).

Kõik ostavad oma kaubad Estonia
teatrimaja järgmistest kauplustest:

K. Altosaar nr. 1

Manufaktuur- ja pudukaup tel. 6-97

J. Mespak nr. 4

Soome riidekauplus tel. 24-91

**Joh. Luisk & nr. 6
Ed. Buschmann**

Manufaktuur en gros ja en detail

P. K. Estonia nr. 7

Vorsti ja pilmaäri tel. 8-55

J. Soonsein & co. nr. 8

Kivimõud tel. 24-39

J. Berkowitsch nr. 9

Manufaktuur tel. 21-29

Estonia all nr. 10

Suur riidekaubaladu tel. 9-27

K.-Ü. „Osa“ nr. 11

Riidekaubaladu tel. 3-30

**N. Goldmann &
J. Kahn nr. 15**

Pudukaup tel. 26-91

K. Kaubi nr. 16

Kõiksugu jalanõud.